

Stefamilienes utfordringer

Lisbeth Hernes

MASTER I FAMILIETERAPI OG SYSTEMISK PRAKSIS

MGFAM-H06

30. APRIL 2010

DIAKONHJEMMETS HØYSKOLE

ANTALL ORD: 24 386

Sammendrag

Denne mastergradsoppgaven handler om stefamilienes utfordringer og hvordan familieterapeuter forstår deres utfordringer og muligheter når et barn i familien har utviklet atferdsproblemer. I takt med en økning i samlivsbrudd og skilsmisse ser vi også at stefamilier er en økende familieform, og problemstillingen som blir belyst er:

Hvilke diskurser om steforeldre og stebarn finnes hos et utvalg behandlere ved familievernkontor?

1. Hvordan forstår de partenes situasjon når konfliktene har vokst seg store, og et barn i familien har utviklet atferdsproblemer?

2. Hvilke diskurser åpner eller kompliserer for nye samlivsformer?

Oppgaven er en kvalitativ studie basert på 4 intervjuer med terapeuter hvor tre jobber ved tre ulike familievernkontor og en innen et familieterapeutisk tiltak. Jeg har benyttet diskursanalyse som metodeverktøy i analysen av intervjuene. Drøftingen er en sammensmelting av stemmer fra teori, empiri, mine informanter og meg. Her drøftes resultater av fire diskurser ut fra mine tolkninger av analysen.

For terapeuter, i møte med stefamilienes utfordringer, vil det være viktig hvordan de posisjonerer seg slik at de ikke lar diskursen om at dette er umulig lukke for stefamilienes muligheter.

Forord

Først og fremst vil jeg si tusen takk til mine informanter som delte deres kunnskap og erfaringer fra arbeide med stefamilier, med meg. Deres intervjuer danner grunnlaget for denne oppgaven.

En stor takk til min veileder Arne Kristian Henriksen for å ha ledet meg gjennom prosessen det har vært å skrive denne oppgaven. Takk for gode og konstruktive tilbakemeldinger.

Takk til Anne Cathrine Strütt, min tidligere leder i Bufetat som innvilget og ga støtte til dette studiet.

En spesiell takk til Aud Haugbjørg, min nåværende leder. Takk for gjennomlesing og gode tilbakemeldinger. Takk for din støtte, oppmuntring og for all tilrettelegging du har bidratt med i innspurten av denne skriveprosessen.

Takk til Morten Sanne Melvold og Ester Teigmo, våre jevnlige møter i lesegruppen har vært til stor nytte, inspirasjon og glede for meg.

Takk til Hege Larsen for noen supre, trivelige og lærerike skrivehelger enten vi var på fjellet eller ved sjøen.

Takk til Kari Elisabeth Fjærli for gjennomlesing og gode tilbakemeldinger.

Takk til Morten, Ester, Hege, Kari Elisabeth, og Asbjørn for en innholdsrik studietur.

Tusen takk til Ellen Syrstad for gode tilbakemeldinger og uvurderlige innspill.

Takk til Iselin, Cathrine og Jeanette som har lest korrektur og gitt nyttige tilbakemeldinger.

Moss, april 2010

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
Forord.....	3
Innholdsfortegnelse.....	4
1 Innledning.....	5
1.1 Presentasjon av tema.....	5
1.2 Bakgrunn for valg av tema.....	6
1.3 Problemstilling.....	7
1.4 Oppbygging av oppgaven.....	7
2 Teori.....	9
2.1 Familieterapi og systemisk tenkning som bakteppe.....	9
2.2 Tallenes tale.....	11
Forskning på feltet.....	12
2.3 Stefamilier.....	16
3 Metode.....	23
3.1 Mine informanter.....	23
3.2 Gjennomføring av undersøkelsen.....	24
Forberedelse til intervju.....	25
Intervju.....	25
Transkribering av intervju.....	26
3.3 Analysemetode.....	26
Diskursanalyse.....	27
Valg og avgrensning av diskurser.....	31
3.4 Etske betraktninger.....	32
4 Resultater av analysen.....	34
4.1 Stefamilier er en krevende samlivsform.....	34
4.2 En blir ikke like glad i andres barn som sine egne.....	41
4.3 Barn kan sees som symptombærere, på at noe er galt i familien.....	46
4.4 Jakten på kjærligheten er høyt verdsatt.....	49
5 Drøfting av resultatene fra analysen.....	53
5.1 Stefamilien er et krevende prosjekt.....	53
5.2 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.....	61
6 Avslutning.....	63
Tanker om videre forskning.....	64
Referanser.....	66

1 Innledning

Egosentrisk far. Innsendt spørsmål til Willy-Tore Morch`s spalte i A-magasinet:

Hennes nye partner vil at de skal flytte nærmere hans sønn. Det betyr at hennes barn må flytte langt fra sin far.

JEG ER EN KJÆRLIG, pliktoppfyllende, men bekymret mor som står overfor store utfordringer i forhold til utøvelse av min foreldreskap. Jeg behøver kloke råd og innspill. Mine barn er ti og åtte år, og ble skilsmissebarn for drøyt fem år siden. De har ikke vært utsatt for store konflikter og har hatt stor grad av stabilitet rundt nærmiljø og samvær med mor og far, inntil i vinter. Da flyttet far til et nytt sted, ca. 20 minutters reise unna, med sin nye familie (stesønn og samboer). Dette har barna våre, og da spesielt vår sønn, reagert kraftig og negativt på. Han opplever at han har mistet pappaen sin litt. Fra å være sammen annenhver uke i hans hjem, som lå i samme skolekrets som mitt, er samværet nå forkortet til annenhver langhelg, pga. den nyetablerte avstanden. Vi er i ferd med å komme ut av denne vanskelige prosessen, og jeg håper relasjonen mellom far og sønn på sikt reetableres som god. Men nå står jeg overfor enda en utfordring. Min nye partner har en vanskelig samværssituasjon med sin sønn, som bor i en annen by, på en annen kant av landet. For å få maksimalt samvær med ham, har min partner kjøpt en liten leilighet i denne byen. Der har de nå samvær åtte døgn i måneden. Resten av måneden bor han i «vår» by sammen med meg. Det er tungvint og vanskelig, og det oppleves som tungt for ham å ha to hjem. Han ønsker å flytte til sønnens by. Han ønsker at jeg som hovedsamværsforelder til mine to barn skal ta med meg barna og flytte dit sammen med ham. Vi ønsker en felles fremtid sammen.

Nå har jeg svært store kvaler men min partner mener barna er tilpassningsdyktige og store nok til å takle både flytting og reiseaktivitet for å være sammen med sin far.

Nå står jeg overfor et valg, slik jeg ser det. Dersom jeg sier nei til en flytting, ønsker ikke min partner å satse på oss. Dersom jeg sier ja, risikerer jeg mine barns ve og vel, samt deres forhold til sin far. En flytting kan selvsagt gå bra, men jeg har ingen garantier, og unner dem en stabil oppvekst i det nærmiljøet der de har slått rot. Kan du være så snill å gi meg noen råd? Jeg vil tro at mange moderne familier i etableringsfasen i dag sliter med de samme dilemmaene. Det er mange hensyn som skal tas, og mange uskyldige barn som må betale prisen for de voksnes kompliserte kjærlighetsliv.

(Aftenposten, A-magasinet 04.12.09)

1.1 Presentasjon av tema

Tema i denne oppgaven vil være stefamiliens mange utfordringer, og hvordan familieterapeuter forstår stefamiliens utfordringer og muligheter. Hvordan forstår de partenes situasjon når konfliktene har vokst seg store, og et barn i familien har utviklet atferdsproblemer?

Stefamilieproblematikk er noe jeg i økende grad arbeider med innenfor mitt fagfelt i barne- og ungdoms- og familieetaten. Dårlig samvittighet, lojalitetskonflikt, hat, sinne og sjalusi er hyppige forekommende temaområder jeg kommer i kontakt med.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Samlivsbrudd og etablering av nye familiekonstellasjoner som stefamilier, fører til flere endringer for barn og voksne. Familiene blir stilt overfor ulike krav som et resultat av dette, og må ta beslutninger som kanskje ikke alltid er til alles beste. Multiple faktorer bidrar til at vi ser at antallet familier oppløses. Dette antallet er økende. Stadig flere barn vil, i deler av oppveksten, bo i andre familieformer enn den tradisjonelle kjernefamilien der begge de biologiske foreldrene er medlemmer av husholdet. I forhold til den høye andelen av gifte og samboende par som i dag oppløses, er det viktig å få økt kunnskap om stefamilier som er en økende familieform i vårt samfunn.

Eyvind Elgesem, avdelingsdirektør i barne- og ungdoms- og familiedirektoratet, skrev på intranett for Buf -etat (2009) at han er bekymret for økningen av bekymringsmeldinger til barnevernet. En grunn til økningen kan være et målbevisst arbeid for et mer åpent barnevern. Han tar derimot til orde for at det også kan være mer bekymringsverdige demografiske utviklingstrekk. En hypotese han setter frem er at økningen kan skyldes endring i familiestruktur og familieendringer, der det økende antallet skilsmisser, eneforeldre, og nyinggatte parforhold etter skilsmisse påvirker barna negativt. Denne utviklingen har ført til at mange barn lever med en biologisk forelder og en ikke-biologisk forelder i flere enn et hjem. Elgesem avslutter med at selv om noe blir vanlig, betyr ikke det at det blir mindre problematisk (Bufetat intranett 09.06.09).

Ut fra min erfaring er stefamilier en familieform som lett aktiverer konfliktfylte følelser, og som skaper ekstra utfordringer for foreldrene, nye partnere og barna. Jeg ønsker i denne masteroppgave å se nærmere på dette, og på hvordan familierapeuter forholder seg til dette temaet. Hva erfarer familierapeuter som de viktigste problemområder i stefamilier? Hvordan handler så de ulike familierapeuter på bakgrunn av de oppfatningene de har om utfordringer og muligheter? Det er terapeutenes oppfatninger jeg ønsker å ha fokus på i denne oppgaven. Gjennom arbeidet med masteroppgaven ønsker jeg å utvide min forståelse av stefamilier og de som arbeider med stefamilieproblematikk. Jeg har ønsket å kunne fordype meg i disse temaene fordi de har interessert meg over lang tid. Forhåpentlig vil dette også kunne tilføre

utvidet kunnskap til andre som arbeider med konflikter i stefamilier. I denne oppgaven har jeg ønsket å lære mer om betydningen av ulike diskurser. Hvordan blir så noen diskurser¹ meningsdannende innenfor ulike kulturer som arbeider med stefamilier og hvordan blir noen diskurser meningsdannede ellers i samfunnet? Hensikten er å skape en bevissthet for meg selv, om at det vi ser er et produkt av de diskurser som vi bruker i det dagelige. Det vi tar for gitt. Hvis diskursene hadde vært annerledes så hadde vi kanskje sett på stefamilienes utfordringer og muligheter på en annen måte.

1.3 Problemstilling

Jeg ønsker å sette et søkelys på diskurser som styrer terapeutene med fokus på stefamilier som strever med å finne sin form som ny familie. Ved å se nærmere på hvordan ansatte innen familievernnet forstår disse familiene vil jeg kunne se på hvordan diskurser lukker for og åpner for visse typer forståelser. Det er disse diskursene/ forståelsene jeg ønsker å synliggjøre. Hvordan virker og påvirker slike forståelser arbeidet som gjøres, og hvordan handler terapeutene på bakgrunn av disse oppfatningene? På denne måten vil jeg forsøke å synliggjøre hvordan praksis og diskurser gjensidig påvirker hverandre.

Ved å bli mer bevisst dominerende diskurser i arbeid med stefamilier gis det viktige forutsetninger for gode møter med disse familiene. Min problemstilling i masteroppgaven er:

Hvilke diskurser om steforeldre og stebarn finnes hos et utvalg behandlere ved familievernkontor?

For å drøfte problemstillingen har jeg i tillegg valgt å utvide med to spørsmål:

- 1. Hvordan forstår de partenes situasjon når konfliktene har vokst seg store, og et barn i familien har utviklet atferdsproblemer?*
- 2. Hvilke diskurser åpner eller kompliserer for nye samlivsformer?*

1.4 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven er delt inn i 6 kapitler. I dette første kapitlet har jeg presentert tema og problemstillingen i undersøkelsen, samt bakgrunn for mitt valg av tema. I kapittel 2 redegjør

¹ Diskurs er tanker, forestillinger og oppfatninger og kan defineres som et spesielt mønster eller en måte å tenke på (Lundby 2003:93).

jeg for systemisk tenkning og det faglige grunnlaget i terapifeltet som inspirasjonskilde. Sentral teori knyttet til stefamilienes utfordringer og empiri rundt skilsmisser og dannelse av nye familier vil også bli presentert her. I Kapittel 3 redegjør jeg hvilke metode jeg har valgt. Her beskriver jeg også fremgangsmåte, gjennomføringen av intervjuene og analysemetode. Her presenteres kort de fire diskurser jeg fant fremtredende i mitt materiale. Kapittel 4 er viet resultatene av min analyse. Gjennom tekstutdrag gis det innhold til de dominerende diskurser i dette materialet. Drøftingen av resultatene kommer i kapittel 5. Her drøftes mine resultater opp mot anvendt teori og foreliggende empiri. Avslutningsvis i dette kapitlet reflekterer jeg over troverdighet og nytte av denne undersøkelsen. I kapittel 6 gir jeg oppsummerende avslutning og refleksjon over undersøkelsens nytteverdi.

2 Teori

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for familieteori som bakteppe, annen teori og empiri som er relevant for min problemstilling. Hvordan beskrives familieendringer, og de utfordringer en stemor, stefar og stebarn møter?

2.1 Familierapi og systemisk tenkning som bakteppe

Vi kan ikke forandre virkeligheten, men vårt eget bilde av den. Dette blir kalt en 2.ordens endring og hvor vi som terapeuter er en del av systemet. En forandring innebærer derfor like mye en forandring for hjelperen. Innen 2.ordens endring forlater man ideen om årsak og virkning der man spør hvorfor problemet har oppstått. Snarere enn å lete etter skyld forsøker man å se hvordan forhold henger sammen, og gjensidig påvirker hverandre (Watzlawick 1967, Watzlavik, Weakland, Fich 1980).

I følge den systemiske tankegang er problemet i systemet og ikke hos det enkelte individ. Alle påvirker hverandre. Endring skjer som en forandring i systemet. Konstruktivisme åpnet opp for et sett av nye metaforer som fikk familierapeuter til å se problemene i et annet lys og ikke i et perspektiv som anklaget familien og påførte dem mer skam og skyld enn det de kanskje allerede hadde med seg. (Lundby 1998, Anderson 2003). Anderson (2003) hevder at problemet blir oppløst i språket. Hun beskriver to postmoderne veier som ikke så lett kan skilles fra hverandre:

"den ene fører til det "allerede sagtes" landskap, hvor påvirkningen fra kulturelle diskurser, fortellinger og konventioner finnes. Den andre fører til det "endnu usagte", hvor det nye, som dialogen vil føre med seg, er i højsædet"
(Anderson, 2003:74).

Det er dette siste landskapet, slik jeg har forstått det, som fungerer som Andersons begrepsgrunnlag, og som frembringer de dominerende nyanser i samarbeidsorientert, språkssystemisk tilgang (Anderson 2003). Postmodernisme fokuserer på to grunnleggende forestillinger. Den første er et fokus på språket og på hvilken betydning det har for hvordan vi oppfatter vår virkelighet. Vi tolker virkeligheten gjennom språket. Den andre grunnleggende tanken er at dette er avhengig av sosial, historisk og kulturell kontekst. På denne måten er det både en aktiv beskrivelse og konstruksjon gjennom språket. (Lundby 2003, Anderson 2003 Kvale 1997). Vi konstruerer vår virkelighet i språket og forandring skjer i språket. Innenfor den postmoderne trekker Anderson (2003) frem blant annet begreper som den filosofiske hermeneutikk og sosialkonstruksjonisme. Hermeneutikken fremhever betydningen av å

fortolke folks handlinger gjennom å fokusere på et dypere meningsinnhold. Hermeneutikk legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, og at fenomener kan tolkes på flere nivåer (Thagaard 2006, Anderson 2003).

Våre begreper om virkeligheten vokser frem gjennom sosial samhandling og forhandles gjennom språket. Sett i konstruktivistisk perspektiv representerer virkeligheten en funksjonell tilpassning vi mennesker bruker. Vi konstruerer og fortolker virkeligheten. Denne erkjennelsen er personlig fortolkningsmessig konstruert. ”*Vi lever i en oppfunnet, ikke oppdaget verden*” (Anderson 2003:50).

Vår forståelsesramme er forskjellig fra menneske til menneske og våre subjektive erfaringer er både ekskluderende og inkluderende(Ullberg 2005, Ølgård 2004).

Vi kan ikke forandre andre, kun oss selv og våre konstruksjoner. Strukturen blir skapt gjennom språket slik at sosial organisering er et produkt av sosial kommunikasjon..

Forandring innebærer at ny mening oppstår gjennom dialog, og å snakke om problemer på en annen måte. Vår manglende fantasi er den eneste som kan sette begrensninger i forandringsprosesser (Anderson 2003).

Familievernkontorene² skal blant annet gi tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker og konflikter i nære relasjoner. Anderson(2003) har beskrevet den ikke-vitende posisjon, dette er et begrep som benyttes innefor familieterapifeltet.

Det kan se ut til at idealet innenfor familieterapifeltet i dag, er den ikke-vitende posisjon (Øfsti 2009,Syrstad 2008). Ikke-vitende er en therapeutholdning skriver Anderson(2003). Vi kan aldri forstå en familie fullt ut, vi er i en posisjon hvor vi hele tiden blir informert av familiene (Anderson & Goolishian 1988,1992). Anderson(2003) er slik jeg oppfatter henne opptatt av å bryte negative fastlåste mønstre som familier kan ha opparbeidet seg over tid. Utfordringene for terapeutene er å opprettholde en posisjon som minst mulig påvirkes av en forforståelse om hva som vil være riktig løsning for denne familien. Det er dette som har gjort meg nysgjerrig på hvordan vi som terapeuter opptrer overfor stefamilier når et barn har atferdsproblemer.

Det motsatte vil være at vi hører etter det som for oss lyder kjent, vår forforståelse og våre diskurser. Dette kan da føre til at vi ikke lytter til det familien sier, men en lytting til vår egen forforståelse og diskurs. Med en slik lytting vil vi gå glipp av det unike hos familien som søker hjelp skriver Anderson (2003). Anderson (2003) omtaler den terapeutiske prosessen

² Familievernet er et offentlig og gratis lavterskeltilbud til par, familier og enkeltpersoner. Alle som ønsker det kan henvende seg direkte til et familievernkontor. Kontorene gir tilbud om terapi, rådgivning og veiledning når det er vansker, konflikter eller kriser i familien(Bufetat).

som en dialogisk samtale. En samtale hvor nye betydninger, våre ulike diskurser, blir til felles konstruksjoner (ibid). Anderson (2003) skriver at vi ikke fullt ut kan forstå en annen person. Det må gripes fatt i det som virkelig sies, ikke hva som menes. Det er språket som skaper mening. Tom Andersen (2006) mener at vi gjennom språket, definert som alle våre uttrykk, vil kunne få tak i meningen.

2.2 Tallenes tale

I tillegg til systemisk teori (Hårtveit & Jensen 2004, Lundby 2003, Anderson 2003) vil tallene i seg selv være en stemme inn i denne rammen. I følge filosofen Bakthin (sitert hos Dyste 2001) er vi i det postmoderne landskapet preget av alle de stemmer som vi har med oss. Tallene lyver ikke, sier noen. Jeg vil bare ta disse med som en nyttig røst i det postmoderne feltet som preger vårt samfunn. I følge statistisk sentralbyrås(SSB) barnestatistikk har barns familier gjennomgått store endringer de siste tiårene. Prosentvis er stefamilier den som øker mest, men barn i slike familier utgjør allikevel en liten gruppe av alle barn. Det er færre barn som har gifte foreldre, og færre lever i kjernefamilier overhode. Det er flere barn som bor med enslige foreldre og med steforeldre. Selv om barns familier har gjennomgått store endringer er det noe som viser seg å være stabilt: barn bor med mor i like stor grad nå som før (Jensen, 2001).

I år 2000 bodde 64 prosent av barna med gifte foreldre, mens dette i 1989 var 78 prosent. Parallelt disse årene har det vært en økning i antall barn med samboende foreldre på 14 prosent. En av årsakene til at det er en liten andel barn med samboende foreldre skyldes flere ulike forhold, blant annet at der er en underrepresentasjon av samboerskap (ibid)

I perioden etter 1980 har det vært en sterk økning i samboerskap. Fra å være en lite akseptert samlivsform før 1970, har samboerskap etter 1980 blitt mer alminnelige. De aller fleste unge mennesker bor nå sammen en periode før de eventuelt gifter seg eller flytter fra hverandre igjen. De involverte parter er ofte to voksne, og i økende grad fødes det nå barn innen samboerskapet (Jensen, 1999: 25). Samboerskap oppløses omtrent tre ganger så ofte som ekteskap (Jensen 1999 i Thuen 2004)

Størkesen (2006) skriver i sin artikkel at den økte andelen samboerforeldre, sammen med større risiko for samlivsbrudd blant samboere, kan forklare noe av den totale økningen i foreldrebrudd. Det reelle tallet hvert år for antall barn som opplever at deres foreldre faktisk flytter fra hverandre, er derfor langt høyere enn det man ser i den ordinære

skilsmissestatistikken. Størkesen(2006) skriver at SSB anslår dette tallet til å ligge mellom 25 000 og 30 000 barn per år.

Stefamilier er den gruppen som prosentvis øker mest. Hvis vi kun ser på den gruppen som ikke bor med begge foreldrene utgjør stefamilier hele 20 prosent, mot 17 prosent i 1989. Da bodde ca 45 000 barn med steforelder, 40 000 barn hadde stefar, og ca 5000 barn bodde sammen med en stemor (Jensen, 2001).

Informasjonen jeg har hentet viser det offisielle bildet av barns familier. Et kjennetegn ved familieendringer er fremveksten av de uformelle trekkene, og da særlig samboerskap som skaper problemer for statistikkene. Det nevnes at samboerstefedre vil være underrapportert, og utgjøre en betydelig gruppe, ettersom samboerskap er mer utbredt ved senere familiedannelser(ibid).

Hva sier så forskningen om hvordan barn tar det, og har det, etter foreldrenes samlivsbrudd og eventuelt ved dannelse av nye familiekonstellasjoner?

Forskning på feltet.

Nævdal og Thuen (2004) så på norske barns utvikling av eventuelle psykososiale problemer blant ungdom ut fra hvem de bodde sammen med. 1686 ungdommer i alderen 14-15 år var med i undersøkelsen. De fant at det var flere psykososiale problemer blant ungdom som bodde med en forelder, enn blant de som bodde med to. De viser til at det kun var moderate forskjeller mellom de to gruppene. Nævdal og Thuen (2004) nevner også at det er en liten økt risiko for problemer blant de som har opplevd samlivsbrudd, men at de fleste barn klarer seg bra. Nævdal og Thuen (2004) peker på, at som resultat av de høye tallene på samlivsbrudd, vil selv en liten økt risiko gjelde for flere barn. I en annen undersøkelse av Rød, Ekeland og Thuen(2008) fant de at barn reagerte på foreldrenes samlivsbrudd der det var store konflikter. Barna var her preget av aggressivitet, engstelse, depressive følelser, skam og skyldfølelse. Barna opplevde sin livssituasjon belastende mange år etter foreldrenes samlivsbrudd. Disse emosjonelle belastningene barna bar på, var preget av at barna over tid har levd i og opplevd foreldrenes konflikter

Videre har jeg blant annet valgt å ta med to rapporter som er en litteraturgjennomgang av norsk og utenlandsk forskning. Størkesen (2006) og Lyngstad og Kitterød (2008/55) sine rapporter bygger begge på Amato og Keiths metastudie fra 1991. Amatos metastudie fra 2001 regnes for å være kjernestudier innenfor denne forskningen, hvor det blant annet er oppsummert hvordan det går med barn etter samlivsbrudd. Lyngstad og Kitterød's (2008/55)

rapport tar for seg hovedfunnene av hvordan det går med barn som har liten kontakt med den ene forelderen, og hvordan det går med barn som opplever foreldrenes samlivsbrudd.

Rapporten er utarbeidet ved statistisk sentralbyrå. Ved gjennomgang av litteratur finner jeg lite direkte forskning på stefamilier og hvordan det er å leve i stefamilier. Derfor har jeg valgt å ta med forskning som også tar for seg hvordan det går med barn som opplever foreldrenes skilsmisse. Dette fordi jeg tror at hvordan foreldrene og barna håndterer skilsmissen påvirker den videre prosessen når det dannes nye familieformer.

Lyngstad, Kitterød (2008/55) viser som nevnt til Amato og Keiths metastudie fra 1991 og Amatos metastudie fra 2001 der fem perspektiver på hvilke konsekvenser samlivsbrudd får for barn gjennomgås.

Det første perspektivet handler om tap av kontakt med den ene forelderen. Det andre perspektivet, omhandler hvordan foreldrene med hovedansvaret for barnet har tilpasset seg den nye situasjonen. Det tredje perspektivet dreier seg om foreldrenes samhandling. Barnet klarer seg best når foreldrene samarbeider godt, og ikke har, eller har få konflikter. Det fjerde perspektivet er de økonomiske vanskeligheter som følge av bruddet. Det femte perspektivet er stressperspektivet. Her vektlegges de ulike belastninger økende endringer førte med seg i selve prosessen rundt samlivsbruddet, og ikke nødvendigvis bruddet i seg selv. En hypotese som her er testet er om det å få stefforeldre bidrar til negativ utfall for barnet. En annen hypotese er, om det går det dårligere for barn som opplever flere samlivsbrudd, enn barn som kun opplever et samlivsbrudd. I dette femte perspektivet er det de samlede stressfaktorene som påvirker barnets videre eventuelle negative utvikling. Men det finnes ikke tilstrekkelig antall studier til at en kan trekke noen sikre konklusjoner. Lyngstad og Kitterød (2008/55) skriver at det tredje perspektivet, ”konflikt mellom foreldre”, er det perspektivet som har størst virkning på hvordan barn tar samlivsbruddet, og har det etter samlivsbrudd. Samlivsbruddet betyr mindre dersom brudd fører til mindre konflikter. Det kan også nevnes at barn boende i intakte familier, som opplever endringer og konflikter, kan oppleve lignende utfordringer som der barn opplever foreldrenes samlivsbrudd(ibid). Dette bekrefter også Størkesen (2006) der hun i sin artikkel presenterer i aktuell forskning vedrørende psykososial tilpasning blant barn og ungdom som har opplevd samlivsbrudd. Størkesen(2006) skriver at gjennomgående funn i norsk og internasjonal forskning er at det er litt flere plager og problemer i denne gruppen enn det vi finner blant andre. Allikevel er det viktig å påpeke at de fleste barn og ungdommer som opplever samlivsbrudd, tilpasser seg fint, dette nevnes i all forskning jeg har sett på.

Barn som har opplevd samlivsbrudd (som gruppe), har litt flere psykososiale problemer enn andre barn. Størkesen (2006) skriver i sin artikkel at selv om gjennomsnittsforskjellen er liten, er funnene viktige da gruppen barn som opplever foreldrenes samlivsbrudd er stor.

Forskere har i de senere årene hatt økende fokus på lavkonflikteskap fordi samlivsbrudd blant par som tilsynelatende har hatt lite konflikt, kan virke uforståelig for barn; skriver Størkesen (2006). I slike tilfeller har barna mye å tape og lite å vinne på foreldrenes samlivsbrudd (ibid). Lervik(2007) nevner at skilsmisser på grunn av utroskap kommer overraskende på barn da de har trodd alt er i orden mellom foreldrene. Følelsesmessig kan dette oppleves som et traume for barna. Det forventes en rask tilpassning fra samfunnets side, noe som barna kan oppleve som vanskelig(ibid).

Moxnes (2004) fant i sin undersøkelse at godt foreldresamarbeid etter et brudd er en viktig faktor som påvirket risikoen for negativ eller positiv utvikling hos barna. Andre faktorer som spiller inn er skilsmisseårsak, og hvordan skilsmissen ble gjennomført. I sin undersøkelse delte Moxnes (2004) opp foreldregruppen i fire ulike kategorier ut fra hvordan de samarbeidet etter samlivsbruddet. Dette var ”virkelige venner”, ”korrekte kollegaer”, ”sure samhandlere” eller ”kampkåte krigere”.

Følelser som sårhet, bitterhet og hevngjerrighet var fremtredende i de to sistnevnte kategorien, og foreldresamarbeidet var konfliktfylt. ”Virkelige venner” og ”korrekte kollegaer” hadde brukt god tid på skilsmisseprosessen. De hadde med hjelp brukt tid på å komme frem til gode avtaler, og løsninger som de begge var enige om. ”Sure samhandlere” og ”kampkåte krigere” hadde ikke laget avtaler selv. De hadde overlatt dette til jurister, domstol eller fylkesmannen. Moxnes (2004) skriver at det ikke minst for barnas del er viktig at en får til et godt foreldresamarbeid. I 1993 ble det innført fire timer tvungen mekling, men dette er ikke nok i de tilfeller der årsaken til skilsmissen, og skilsmisseprosessen er konfliktfylt; skriver Moxnes. Konflikter mellom foreldrene etter bruddet synes å være en av de viktigste risikofaktorene for problemutvikling hos barn. Det gjelder særlig dersom foreldre har store og vedvarende konflikter som barn trekkes inn i (Rød, Ekeland, Thuen 2008). Konflikter er i seg selv et utbredt fenomen i forbindelse med samlivsbrudd. Disse er ofte knyttet til barna i en eller annen forstand, selv om konflikter i parforholdet også kan ligge bak. Det typiske er konflikter om hvor barna skal bo, hvor mye samvær det skal være med den av foreldrene barna ikke bor sammen med, praktiseringen av samværsordningen og barnebidragets størrelse. I en undersøkelse blant norske fedre og mødre uten daglig omsorg for sine mindreårige barn oppgav 56 prosent at de i perioder etter bruddet hadde hatt store konflikter med den andre forelderen om barna. En av tre rapporterte dessuten at de seks år etter bruddet ennå hadde

konflikter. For 10-15 prosent av utvalget var disse pågående konfliktene av betydelig intensitet (Thuen, 2004).

Thuen (2004) har i en annen undersøkelse sett på etablering av nye familiekonstruksjoner. Thuen skriver at det trenger ikke by på problemer å etablere seg i nye familiekonstellasjoner, men at dette vet vi ikke nok om, da det er lite undersøkt. Thuen (2004) valgte å ta med noen spørsmål om dette i sin undersøkelse som jeg vil referere til her. For 45 prosent av deltakerne i undersøkelsen hadde begge foreldrene fått ny partner. For fire av ti hadde ikke dette noen innvirkning på samarbeidet med den andre biologiske forelderen. To av ti mente det hadde hatt en positiv innvirkning, og like mange mente det hadde hatt en negativ innvirkning. Det nevnes i undersøkelsen at de foreldrene som ikke hadde fått nye partnere, samarbeider best. Der bare den ene deltidsforelder har fått ny partner er det er minst samarbeid og mest konflikter.

Thuen (2004) skriver at de positive konsekvensene er knyttet til at en biologisk far kan oppleve mindre mas fra biologisk mor når hun har fått ny partner. Videre kan biologisk mor oppleve bedre kontakt med biologiske fars nye partner. Han fant at de negative konsekvensene ofte var knyttet til at de selv har fått ny partner. Det de da nevner, er at det "lettere oppstår konflikter", eller de sa bare økt "konfliktnivå" eller "sjalusi".

Det å få ny partner, og da også stebarn, påvirker relasjonen til egne barn skriver Thuen (2004). I undersøkelsen sier en av fire at relasjonen til egne barn er styrket, mens fem prosent opplever det motsatte. For 13 prosent oppleves det både positivt og negativt å få ny partner. 40 prosent forteller at de ikke opplevde at det hadde noe betydning i forhold til egne barn. Svarene her var farget av om de hadde fått ny partner og stebarn, eller om det var den andre forelderen som hadde fått ny partner og stebarn. 39 prosent sier at når de selv har fått nye barn eller stebarn så har dette hatt en positiv effekt på særkullsbarn³. Når den andre partneren i særkullsfamilien får nye barn eller stebarn, er det 13 prosent som sier at det har ført til positive konsekvenser. De positive konsekvensene er å få stesøsken og halvsøsken. Thuen (2004) skriver at foreldre svarte at barna trives bedre når familien er større. Ny partner gir også god støtte i forhold til barna. En annen ting som nevnes er at foreldrene er lykkeligere og dermed har mer å gi barna sine. I Thuen`s (2004) undersøkelse er det noen veldig få som nevner at det å få ny partner, nye barn, og stebarn oppleves som noe negativt. Det som eventuelt nevnes er oftest sjalusi, og det å få tiden til å strekke til.

³ særkullsbarn, barn som en person har med en annen enn sin nåværende samboer /ektefelle.

Thuen blir noe kritisert i rapporten til Lyngstad og Kitterød (2008/55) da det også her, som i flere andre undersøkelser, er foreldre og andre voksne som er blitt spurt om hvordan barn har det og tar det etter samlivsbrudd, og ikke barna selv.

2.3 Stefamilier

Hva er da en stefamilie? Ordet ste, kommer fra ordet steop som betyr å frata eller å bli gjort foreldreløs, og ble fra tidligere tider brukt i forbindelse med at den ene forelderen døde og den gjenlevende giftet seg på nytt (Vishers & Vishers 1982).

I historisk sammenheng var kanskje økonomi og nytteverdi det som ga opphavet til etablering av en stefamilie (Moxnes 2004, Levin 2003, Vishers & Vishers 1982). Skilsmisse og etablering av stefamilier er ikke ensbetydende med at familien oppløses men snarere en omstrukturering av familien; skriver Levin (1994).

Som tidligere nevnt, ser vi endring fra kjernefamilien som den mest selvfølgelige og vanlige samlivsform til en økning av skilsmisser, og dannelse av nye familieformer med mine, dine, og våre barn. Begrepet kjernefamilie defineres som to voksne som bor sammen i samme hushold med sine egne biologiske barn eller adopterte barn. Familieformer med mine, dine og eller våre barn defineres som stefamilier. Dette er familier som består av en stemor eller stefar, pluss en biologisk forelder og dennes barn. Noen steforeldre har egne barn, andre har det ikke (Thuen 2004).

Dagens stefamilier er som oftest et resultat av samlivsbrudd og skilsmisse. Barna har som regel begge foreldrene sine i live, men de bor ikke sammen i samme hushold. Steforeldre kommer ikke lenger inn i familien som en som kommer ” isteden for” den biologiske forelderen, men en som kommer ” i tillegg til” den biologiske forelderen (Levin 1994).

Med mine, dine, og våre barn gis det rom for nye og utviklende samlivsformer både for barn og voksne, men også rom for utvikling av store konflikter i familien. De problemer som oppstår kan muligens ses i lys av stefamiliens spesielle struktur, og ikke fordi noen av personene ikke er gode nok. Strukturell familieterapi understreker at fokus for forståelsen er studiet av familiens indre oppbygging. Man er opptatt av hvordan familiemedlemmer, og grupper av familiemedlemmer organiserer seg i forhold til hverandre med hensyn til struktur, subsystemer og grenser (Minuchin, Nichols, Lee 2006, Løvlie Schibbye 2002, Hårtveit & Jensen 2004).

Levin (1994) skriver at hun i sitt forskningsarbeid har hatt som hensikt å utvikle kunnskap og forståelse om stefamilier som fenomen. I sin undersøkelse fant Levin(1994) grunnlag for å dele inn familiedannelsen i tre forskjellige former, eller mønster. Dette var gjenskerne,

vent - og - se, og ny - skape. Gjenskaperen har kjernefamilien som mål, og prøver alt de kan på å bli så lik som mulig. Steforelderen går inn i mors- eller farsrollen. Vent – og - se, her har paret ikke helt bestemt seg for hvordan det skal bli. Barna er de biologiske foreldrenes ansvar. Steforelderen her kommer i ”tillegg til” biologiske mor og far. Kjernefamilien er ikke et mål, men en modell når det er hensiktsmessig. Ny - skaperen er opptatt av å ikke begå de feil de har erfart fra tidligere forhold. Her er barna enda mer de biologiske foreldrenes ansvar. Steforelderen har en mer distansert rolle som tar ansvar når det er ønskelig. Kjernefamilien ses på som en antimodell(ibid).

Stefamilier er klar over at de ikke er kjernefamilie. Men helt nøyaktig hva deres familie er, blir ofte uklart (Vishers & Vishers 1982).

En strukturell likhet mellom kjernefamilie og stefamilier er at det bor to voksne som er et par i husholdet. Vishers & Vishers (1982) skriver at stefamilier står igjen som den mest kompliserte av alle familieformer, både når det gjelder det praktiske og den følelsesmessige stand.

Vølstad (2003) skriver i sin hovedoppgave at det kan være mye konfliktstoff i det å etablere en stefamilie. Det å etablere stefamilier kan etter en god tid bli en ressurs, men da er dette noe familien har jobbet mye med, for å få til.

Haaland (2003) skriver at stefamilier ikke er en ny sjanse til å bli en kjernefamilie. Det er alltid barn før stefamilier etableres på bakgrunn av de to voksnes kjærlighet. Her skal altså både parforhold og foreldreskap utvikles samtidig. Haaland (2003) skriver at mange stefamilier starter gjerne opp med drømmer om å klare det de ikke fikk til i sin opprinnelige kjernefamilie. Ved etablering av stefamilien bringer paret inn sine erfaringer fra tidligere forhold, på godt og vondt. Hvordan denne livserfaringen er bearbeidet og hvordan de blir møtt av den andre part spiller en viktig rolle i hvordan etableringen av stefamilien vil bli. 60 % av gjengiftefamiliene oppløses, og det er derfor viktig å se etter det som trengs å styrkes for å hindre nye brudd (Haaland 2003). Løvlie Schibbye (2002) skriver at barn trenger å ha foreldrene fysisk og emosjonelt tilgjengelig for å utvikle en trygg tilknytning. Brukes tiden i parforholdet på bekostning av foreldreskapet kan det gi negative konsekvenser for barn (Løvlie Schibbye 2002).

Det er store utfordringer stefamilier står overfor i nyetableringen av familien.

Etableringsfasen vil ta ca to år skriver både Vishers & Vishers (1982) og Haaland (2004).

Mens Levin (1994)nevner at stefedre som knytter seg til familien i mer enn fem år kan da bedre lykkes i sin rolle som stefar. I denne perioden må de regne med høyt stressnivå, konflikter og indre splittelser. Starten kan se lovende ut, men periodevis vil en oppleve at ting

ikke fungerer. Det høye stressnivået kan medføre at barn som har gjenvunnet stabilitet etter skilsmissemisjonen igjen viser tegn til mistriivsel. Eksempel på dette kan være utagering, regresjon og tilbaketrekking (Visers & Vishers 1982, Haaland 2003).

I stefamiliens gryende start kan forventninger om å lykkes, snus til motløshet når motgangen kommer. Biologiske foreldre kan ha forhåpninger om at steforelderen skal bli en god ressurs både praktisk og økonomisk. Steforelderen kan på sin side tenke på seg selv som helt eller heltinne, som skal ordne opp i en eventuell kaotisk familie. Når det gjelder barna vil de som regel yte motstand mot denne nye familiekonstellasjonen (Vishers & Vishers 1982, Haaland 2003).

Thuen (2004) tar til orde for at forholdet mellom barn og steforeldre ofte er konfliktfullt. Han har i sin forskning sett på deltidsforeldrens liv. Da det er flest fedre som er deltidsforeldre, har han skrevet om stemors konfliktfylte forhold til barna. Stemors konflikter med barna påvirker også fedrene. Noe av det som oppleves konfliktfullt er at i visse situasjoner dukker det opp en følelse av sjalusi. Det kan være at barna er sjalu på fars kjæreste eller omvendt eller begge deler. Ofte kan barn da vise fiendtlighet mot stemor. De vil gjøre livet for stemor vanskelig. Tar hun dette opp med far, kan det være han ikke har "sett" dette, og det kan skapes en konflikt mellom stemor og faren.

En annen oppgave noen mødre og stemødre kan ta på seg, er å prøve å skape en ny, og lykkelig familie som skal holde sammen. Hun skal også sørge for at alle har det bra. Vishers & Vishers skriver at mødre i kjernefamiliene ofte kan ta på seg en slik oppgave, og den er da vanskelig nok i seg selv. Stemødre opplever denne oppgaven som nærmest umulig

Barn lærer tidlig hva en stemor er via vår folkeeventyr som Askepott, Hans og Grete, og Snøhvit. Dette fører til at noen prøver å være et godt eksempel på at hun ikke er noen ond stemor, slik som myten sier. Myten har gradvis avtatt med årene og den psykologiske effekten av det vil avlaste stemødre av i dag (Vishers & Vishers 1982). Thuen (2004) skriver at myten allikevel kanskje har gjort det vanskeligere enn det trenger å være.

En annen oppgave kvinnene ofte tar på seg er å prøve å ikke gjøre forskjell, men elske stebarna like mye som sine egne, og at de skal elske henne tilbake. Forventninger om at barna raskt skal bli glad i de voksne er ofte urealistiske. Kvinnene kan derfor føle seg avvist, såret og trekker seg unna. Slike forventninger har man ikke i en kjernefamilie, og i stefamilier kan slike forventninger være ødeleggende (Vishers & Vishers 1982).

Mangelen på klare rolledefinisjoner i stefamilier fører til ulike konflikter, selv om personene i familien er varme og omsorgsfulle. Hvordan disse ulike forventningene preger kvinner i

stefamilier avhenger også av om de har egne barn eller ikke, om de har barn og stebarn, eller bare egne barn (ibid).

Vølstad (2003) skriver at stemor har ingen juridiske eller moralsk mandater, og at det finnes få sosiale normer og regler for stefamilier. Det er ingen alminnelig mening om hvem som inviteres i konfirmasjon og juleselskap eller hvem som inviteres til foreldremøter. Med større åpenhet rundt disse temaene så ville det utviklet seg kjøreregler og forventninger som kunne bidratt til færre konflikter. Vølstad (2003) tar til orde for å synliggjøre stefamilier også i SSB. I dag blir stefamilier med særkullsbarn registrert som to forskjellige enslig- forsørger familie. Hun skriver at mange av nevnte familietype i realiteten er en stefamilie.

Stemødre bør i større grad bli anerkjente istedenfor å beskrives som den som truer den biologiske enheten skriver Vølstad (2003).

Vølstad (2003) delte fedrene inn i tre kategorier. Nær, delaktig og fjern.

De nære fedrene dekket selv barnas behov, og forventet ikke så mye fra stemor. Den delaktige faren forhandlet mer med stemor om hva som skulle gjøres og ikke. Hos den ”fjerne” faren prøver ofte stemor å ta på seg morsrollen.

Menn som har hovedsorgen for sine barn vil ofte skape sterke bånd til sine barn, og dette kan være vanskelig for en stemor og komme ”inn i” og bli akseptert. Det kan være hun gjør mye godt for barna, men det blir ikke mottatt positivt fra barna. Dette kan utvikle seg til en konflikt, der hun retter sinnet sitt mot barna. Mannen på sin side blir irritert både på barna og den nye kjæresten/stemoren. Vishers & Vishers (1982) skriver videre at mannen i slike konflikter ofte vil rette sinnet sitt mot kvinnen.

Det for mannen å finne sin rolle i en mor -barn enhet kan by på andre problemer. Vishers & Vishers (1982) skriver at en stefar ofte kan bli sett på som en inntrenger i mor -barn konstellasjonen. Har barnet bodd lenge alene med sin mor kan det by på store utfordringer da barna kan ha funnet seg til rette med situasjonene slik den har blitt.

Mødrene kan ha glede av en ny person inn i familien, og spesielt der hun opplever at det å være aleneoppdrager er meget krevende. Hun kan kanskje se frem til mulig avlastning, både økonomisk og personlig. I noen tilfeller kan også barna ønske stefaren velkommen, spesielt hvis de er godt forberedt. Men ofte skjer det motsatte skriver Vishers & Vishers (1982). Barna vil reagere med stor motstand mot det de oppfatter som at noen vil komme og ta over makten. Moren som ønsket hjelp opplever kanskje ikke å få helt den hjelpen hun tenkte hun ville få. Mødre kan ta barna i forsvar, noe som igjen kan utløse sterke konfrontasjoner. Dette kan by på utfordringer når stefar skal finne sin rolle, skriver Vishers & Vishers (1982).

Det hevdes flere steder i litteraturen at barn alltid vil bære på en drøm om at deres foreldre en gang vil finne sammen igjen, og den nyankomne truer denne drømmen (Vølstad 2003, Haaland 2003, Vishers & Vishers 1982). Det er et godt utgangspunkt å tenke at det alltid vil være for tidlig for barn å etablere en ny familiekonstellasjon, og heller bli positivt overrasket om så ikke er tilfelle (Haaland 2003).

Barn som får en stemor eller stefar kan oppleve at de mister en voksen heller, enn at de får en i tillegg. De kan oppleve at mor eller far bruker mye tid på sin nye kjæreste, og ikke så mye tid på dem. De voksne derimot opplever at de får en ekstra å dele alt med. Slik er barna med inn i stefamilier med et annen opplevelse enn de voksne. For barn er skilsmissen ofte som en sorg, og med de sorgreaksjoner som følger. Dette kan være fornektelse, følelse av skyld, sinne og fortvilelse. Dannes det en ny familie for raskt etter samlivsbruddet vil dette være uheldig for barn som ikke har sørget ferdig (Vishers & Vishers 1982).

Barn vil, i større eller mindre grad avhengig av foreldrenes samarbeidsnivå, slite med motstridende følelser og lojalitetskonflikter etter samlivsbruddet. Dette kan være følelser i forbindelse med at de opplever at de bør velge side. Da gjerne med den forelderen som har den daglige omsorgen, samtidig som de så gjerne vil være sammen med, og ha kontakt med den andre forelderen. I de fleste stefamilier finnes det spenninger, og i dette må barna leve, og de kan slite med å være like lojale mot begge sine foreldre (ibid).

Når de nye familiekonstellasjonene er etablert, viser det seg at samværet med biologiske barna er mindre. Thuen (2004) skriver at det er flest fedre som har mindre samvær med sine barn fra tidligere forhold. En forklaring kan være at når den biologiske deltidsforeldrene har fått nye barn/stebarn blir en muligens mindre engasjert i de barna de har fra den opprinnelige familien. Andre forklaringer kan være at de får mindre tid til samvær med barna. Det finnes ulike årsaker til mindre samvær og det er mye konflikter rundt dette temaet, enten det en forelder som boikotter samvær eller det er en som trekker seg unna samvær, eller at barna ikke vil ha samvær (ibid).

For de fleste barn er samlivsbruddet mellom foreldrene vanskelig, og ved etablering av nye familier kan barn få en opplevelse av ikke helt vite hvor de hører til. Det å vandre mellom to hjem kunne muligens bli sett på som berikende, men Vishers & Vishers (1982) skriver at barna som oftest opplever de stadige forandringene som problematiske. Barna må forholde seg til ulike regler. Lojalitetskonflikten kan vises ved at barnet kan gi uttrykk for å like seg bedre i et hjem enn i et annet. Den ene forelderen kan oppleve dette truende, og nekte barnet samvær med den andre forelderen (ibid).

Hvis det fødes barn i stefamilier, kan dette barnet oppleves som et bindeledd. De ulike stebarna i familien kan få felles relasjon til de nye søsknene. Dette vil være ulikt alt etter som hvilke type stefamilier det er. I en familie der den ene ikke har barn fra tidligere forhold, vil gjerne den personen få sterke følelser for det nye barnet. Det oppstår følelsesmessige forskjeller som kan bli vanskelig å håndtere for alle parter. Barn kan også oppleve redsel ved at det skal komme flere barn. De er redde for at det nye barnet blir viktigere enn dem (ibid). Eldre barn vil som oftest yte mest motstand mot den nye familiekonstellasjonen etter hvor fornøyd de er med den rollen de har etablert etter skilsmissen. Det kan også være urealistiske forventninger til hva en steforelder kan bidra med. Hvordan barna finner seg til rette vil ha stor innvirkning på det voksne kjæresteparet. Barna har allerede en etablert tilknytning til den ene voksne. Hvis den tilknytningen trues, vil barnet forsvare sin posisjon. De har også en historie som den nyankommende ikke har vært en del av, og barna vil beskytte seg mot endring. Denne beskyttelsen kan oppfattes som eksklusjon. Barn kan også merke at den biologiske forelder de ikke bor hos daglig, ikke helt liker at steforelderen skal bli en del av deres barns liv. Dette er noe barna også må hankses med. Barna er redde for å bli forlatt, og engstelige barn kan lettere ta ut irritasjoner overfor den nyankomne (Haaland 2003).

Lervik (2007) intervjuet i sin masteroppgave barn og unge i alderen 7-22 år om hvordan de opplevde foreldrenes skilsmisse og nye partnere. Konklusjonen viser at bruddet fremkaller følelser hos barna på linje med det som er vanlig etter katastrofer og ulykker. Hun skriver at smerten er sterkere enn hva både foreldre og fagfolk har trodd, og at barnas og de unges opplevelse blir tatt for lett på. Når barna får snakke fritt blir myten om hvor greit barn og unge takler skilsmissen tilbakevist av Lervik(ibid). Hun nevner noen oppfatninger som står for fall;

- Barn glemmer lett den vonde opplevelsen. Dette er feil skriver Lervik, selv de minste barna husker og bærer med seg den vonde beskjeden i årevis.
- Barn tilpasser seg nye fort nye forhold ved skilsmissen. Her fant hun ut at barna trenger lengre tid for å venne seg til den nye situasjonen.
- Store barn tilpasser seg raskt ny kjæreste. Feil skriver Lervik også her, hun fant at barn uansett alder vil ofte oppleve motstand mot ny partner, og føle seg utestengt eller tilsidesatt.

Den nyetablerte stefamilien kan oppleve ulike forventninger fra andre i sin omgivelse. Bli den nye konstellasjonen akseptert av besteforeldregenerasjonen og andre familiemedlemmer og venner? Paret som nå har dannet stefamilie enten de har giftet seg eller blitt samboere,

forventer kanskje at omgivelsene aksepterer deres valg. Det motsatte kan ofte skje. Det kan være tidligere venner som trekker seg unna eller slektninger som ikke vil ha noe med den ”nye” å gjøre, da de har tatt parti med den tidligere mannen eller kvinnen (Vishers & Vishers 1982).

Thuen (2004) skriver at det trenger ikke å skape problemer om en eller begge parter etter en skilsmisse etablerer nye familiekonstellasjoner. Det vil allikevel by på noen spesielle utfordringer, da mange steforeldre opplever sin familiesituasjon som mer besværlig. En av de største utfordringer er å finne gode måter å håndtere barna på. Thuen(2004) gir tre generelle råd som kort kan nevnes:

1. Klare konsekvente regler
2. Rutiner og aktiviteter som gir opplevelse av fellesskap
3. Biologiske foreldre som tar konfrontasjoner

Media spiller også en betydelig rolle når de formidler om livet i stefamilier. I Thuen`s (2004) bok refereres det til en undersøkelse hvor det ble søkt etter filmmanus på internett som omtalte steforeldres omsorg. 60 prosent av manusene omtalte steforeldre negativ og resten helt nøytralt. Ikke i et eneste manus ble de omtalt med positive trekk. Slike fremstillinger reflekterer en stereotyp oppfattning som mulig bidrar til å befeste og forsterke folks oppfattninger om steforeldre. Hvis stebarn og omgivelsene for øvrig i utgangspunktet har negative forventninger til ny stemor eller stefar, gjør ikke den starten for stefamilier lettere (ibid).

I dette kapitlet har jeg presentert teori og empiri som er med på å kaste lys over problemstillingen som er valgt. For å beskrive mine informanternes opplevelse av stefamiliens utfordringer, har jeg valgt å gripe fatt i dette tema ved bruk av kvalitativ metode.

3 Metode

Metode er veien til målet (Kvale 2007). Metode forteller hvordan vi bør gå frem for å skaffe eller etterprøve kunnskap.

Problemstilling var retningsgivende for hvilke personer som skulle studeres, og for hvilke metode jeg benyttet for innsamling av data, og for hvordan analysen ble utført. Det er valgt kvalitativ metode da ønsket var å beskrive familieterapeuters opplevelse av stefamilier sine utfordringer. Argumentet mitt for å velge kvalitativ metode er at det kan gi meg en dypere forståelse av stefamilienes utfordringer. Mitt ønske var å bruke en metode som tok høyde for at vi ikke kan forstå verden upåvirket av fordommer og forhåndsantagelser (Thagaard 2006). Dette kapittelet inneholder beskrivelse av den metodiske tilnærmingen som er valgt. De kvalitative metodene tar sikte på å fange opp mening, og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle slik det gjøres ved bruk av kvantitative metode. Det som er felles for kvalitative og kvantitative metoder er at de begge søker å bidra til en bedre forståelse av det samfunnet vi lever i, og hvordan enkeltmennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler (Dalland 2000). De fleste kvalitative metodene kjennetegnes av en direkte kontakt mellom forskeren og de som skal studeres. Det er virkelighetsbeskrivelser fra utvalgte informanter i familievernnet, om hvordan de forstår stefamilienes utfordringer når et barn i stefamilier utvikler negativ atferd, som er fokus i oppgaven. Innenfor kvalitativ forskningsmetode legges det stor vekt på å innhente varierte og brede beskrivelser. Disse legges til grunn for tolkninger av ulike temaer og fenomener. Å velge en kvalitativ tilnærming innebærer også arbeidet med tekst. Analysen handler om ulike måter å kode og fortolke teksten på (Kvale 2007).

Intervjuundersøkelse ble benyttet for å innhente informasjon om hvordan familieterapeuter opplever stefamilienes utfordringer, og hvordan de forstår sine erfaringer i arbeid med stefamilier. Jeg ønsket meg informanter som hadde kvalifikasjoner, erfaringer og kunnskap som var relevant for min problemstilling, såkalt strategisk utvalg (Thagaard 2006). Jeg ønsket å intervju erfarne familieterapeuter som også hadde erfaringer fra, og som var interessert i stefamilieproblematikk, og som synes det ville være spennende å bidra med sine erfaringer og kunnskaper med meg.

3.1 Mine informanter

Informantene ble rekruttert ved at jeg først ringte til to familievernkontor, og snakket med leder for kontoret. Jeg fortalte hvem jeg var og hvorfor jeg ønsket kontakt med dem. De virket positive, og de ønsket begge at jeg sendte informasjonsskriv. De sa seg villige til å ta med min

forespørsel til neste personalmøte. Etter noen uker fikk jeg svar på e-posten fra en familieterapeut ved det ene kontoret. Han ga uttrykk for at han gjerne ønsket å delta i mitt prosjekt, og vi avtalte tidspunkt for gjennomføring av intervjuet via e-post. Fra det andre kontoret kom det også svar. Der var det ingen som hadde mulighet til eller som ønsket å delta i prosjektet. Det var derfor nødvendig å sende henvendelse til tre andre familievernkontorer. Også denne gangen sendte jeg e-post, presenterte prosjektet samt la ved informasjonsskrivet. Denne gangen kom det raskt svar fra to av familievernkontorene. En terapeut fra hvert kontor ønsket å delta i undersøkelsen. Avtalene til disse intervjuene ble gjort via telefon. Nå hadde jeg tre informanter, mens ønsket var aller helst fire informanter. Mitt siste valg var da å ringe til en terapeut som jeg kjente til fra før, og som også i tillegg jobbet innenfor en familieterapeutisk kontekst. Jeg presenterte mitt prosjekt og fikk dermed rekruttert den siste informanten til mitt prosjekt. Gruppen med informanter bestod av tre psykologspesialister tilknyttet familievernkontor samt en familieterapeut innenfor et familieterapeutisk tiltak. Alle hadde lang yrkeserfaring som inkluderte familierelaterte utfordringer. De var alle opptatt av, og hadde erfaringer med, stefamiliens utfordringer.

3.2 Gjennomføring av undersøkelsen

Empirien i undersøkelsen er basert på intervjuer. Spørsmålene ble utarbeidet på bakgrunn av hva jeg i denne oppgaven ønsket å vite mer om, og hva som ble løftet fram som sentrale spørsmål fra min gjennomgang av relevant litteratur og ut fra problemstillingen. Intervjuene var semistrukturerte noe som kjennetegnes ved at spørsmålene er skrevet ned på forhånd, mens jeg som intervjuer kunne endre rekkefølgen samt følge opp med oppfølgingsspørsmål der jeg syntes det passet inn i intervjusamtalen. Temaene var altså fastlagte på forhånd, men jeg sto fritt til å endre rekkefølgen underveis. På denne måten opplevde jeg at jeg kunne følge opp informanten, men likevel få informasjon om de temaene jeg ønsker og intervjuet ble mer som en samtale (Kvale 2007). Det ble i stor grad brukt åpne spørsmål for å få til en samtale. Ved å stille åpne spørsmål, prøvde jeg å unngå at mine synspunkter ble for fremtredende. Disse spørsmålene hadde som tidligere presisert, et klart fokus slik at jeg har kunnet få et rikholdig materiale av mitt interesseområde i oppgaven og i tillegg et godt grunnlag til å analysere (ibid).

Forberedelse til intervju

Før jeg gikk i gang med å intervju informantene mine, ønsket jeg å gjennomføre et pilotintervju. Jeg opplevde intervjusituasjonen som krevende fordi jeg merket at jeg trengte øvelse i å lene meg tilbake, og å huske på hva jeg skulle spørre om. Jeg trengte også øvelse i å kunne avgjøre når jeg skulle stille oppfølgingsspørsmål. Videre ønsket jeg øvelse i å stille spørsmål som var åpne nok men samtidig å kunne unngå å være styrende. Jeg foretok derfor til sammen tre pilotintervjuer for å bli tryggere i situasjonen før jeg skulle møte mine informanter og intervju dem.

Et av pilotintervjuene transkriberte jeg med en gang. Det var nyttig læring for meg å høre på samtalen i sin helhet. Det var også nyttig for meg å lytte til hva som kunne bidra til flyt i intervjuene. Pilotintervjuene førte til at jeg forandret noe på spørsmålene. Til slutt gikk jeg også gjennom spørsmålene med min veileder. Vi ferdigstilte da intervjuguiden med de spørsmålene som ble brukt til intervjuet i prosjektet.

Intervju

Intervjuene ga et godt grunnlag for innsikt i informantens erfaringer tanker og opplevelse i arbeid med stefamilier. Informantene innbød til en god samtale, og alle informantene var personer som hadde vært i dette yrket, eller tilsvarende yrker i mange år. Jeg opplevde at dette var informasjonsrike informanter med trygghet på sine kunnskaper, sine ferdigheter og ikke minst trygge i sine uttalelser. Selv om de noen ganger sa noe som kanskje ikke var ” politisk korrekt”(som den ene informanten uttrykte det) så fortalte de om sine erfaringer. De var godt voksne mennesker med lang arbeidserfaring. En av informantene sa; at det å være med på dette prosjektet fikk en til å tenke mer gjennom eget arbeid med stefamilieproblematikk. Det var temaene som jeg ønsket å belyse som styrte samtalen mellom informanten og forskeren som var meg. Under transkriberingen hørte jeg at mine spontane oppfølging spørsmål allikevel bar preg av mine forforståelser og at jeg stoppet opp ved uttalelser som jeg i utgangspunktet var nysgjerrig på. Det er det rom for i en kvalitativ undersøkelse. Jeg opplevde at informantene hadde kontroll over hva de var villig til å fortelle meg, slik sett var relasjonen i intervjusituasjonen preget av at vi begge hadde innflytelse på hvordan intervjuet utviklet seg og ble gjennomført. Å være klar over at vi alltid har en forforståelse i møte med informanten bør vi i størst mulig grad være bevisst. Både i forberedelse, gjennomføring av intervju, og i analyse av materialet (Kvale 2007).

Transkribering av intervju

Alle intervjuene ble tatt opp på lydbånd og transkribert så nøyaktig som mulig. Transkribering kan sees som første del i analyseprosessen (Langdridge 2006).

Alle intervjuene er transkribert av meg. Selve språket er i fokus i en diskursanalyse så jeg hadde behov for en svært detaljert transkripsjon. Jeg skrev nøyaktig ned ord for ord fra lydbåndopptakene. I tillegg transkriberte jeg også hva jeg selv sa. Det har ikke vært sentralt i mitt prosjekt hvordan informantene fremmet sine synspunkter, men det er innholdet i det de presenterte som har vært sentralt. Jeg ønsket allikevel så langt det lot seg gjøre, å få med pauser, trykk på enkelte ord, latter, og spøkefull tone. Dette ga meg et bredere bilde av intervjusituasjonen. Ingen av mine informanter viste emosjonelt ubehag under intervjuet, og de la alle fram sine synspunkter på en saklig måte. De utsagnene som jeg har gjengitt er i størst mulig grad skrevet ned slik de ble sagt, men noe redigering har vært nødvendig, slik at de har fått en form som er mer egnet for et skriftlig fremstilling. Det kommer ikke fram hvem som har kommet med hvilke uttalelser, da hovedpoenget er innholdet og ikke personen bak (Langdridge 2006). Jeg har derfor valgt å ikke gi informantene fiktive navn, men kaller dem konsekvent for informanter.

3.3 Analysemetode

Denne undersøkelsen har et diskursanalytisk perspektiv hvor språk og mening er helt grunnleggende for hvordan en konstruerer mening kollektivt og individuelt. På bakgrunn av det er det nyttig å belyse sosialkonstruksjonisme. Anderson(2003) omtaler psykologen og filosofen Kenneth Gergen. Han var opptatt av hvordan mening skapes når mennesker snakker sammen. Han introduserte begrepet sosialkonstruksjonisme. Dette gjorde han for å understreke betydningen av at mening skapes når mennesker snakker sammen, og for å understreke språkets plass i denne prosessen. Sosialkonstruksjonisme beskrives som en undersøkelse der en:

"prinsipielt er optaget af at belyse de prosesser der sætter mennesker i stand til å beskrive, forklare eller på anden måde redegøre for den verden(inklusive dem selv), de lever i..." (Anderson, 2003:70).

"sosialkonstruksjonismen oppfatter ikke diskursen om verden som en gjenspeiling af eller et kort over den, men som et kunstprodukt af en fælles utveksling"
(Anderson, 2003:71).

Kunnskap utformes i relasjon mellom mennesker, og er kontekstbunden. I sosialkonstruksjonisme er en opptatt av å forstå hvordan vi mennesker konstruerer våre sosiale virkeligheter. Alle de erfaringer vi gjør oss må derfor forstås i lys av at de er spesifikke sosialt og historisk betinget (Langdridge 2006). Vår sosiale verden er konstruert gjennom menneskers praksis og er derfor ikke gitt på forhånd. Vårt verdensbilde og vår identitet kan ha og har sett annerledes ut i andre tidsepoker og på andre steder (FoU rapport 4/2001).

Sosialkonstruktivismen innehar en kritisk innstilling overfor selvfølgeligheter og "common sense" og ønsker å plassere viten i et dialektisk forhold til sosiale handlinger. Hva vi vet påvirker hvordan vi handler, men hvordan vi handler virker også tilbake på det vi vet. Gjennom å velge sosialkonstruksjonisme som et metodologisk grunnsyn ble det videre naturlig å videreføre disse innenfor rammen av diskursanalyse. Det språklige står sentralt i forståelsen av individers og kollektivers konstruksjoner av virkeligheten. (Jørgensen & Phillips, 2008).

Diskursanalyse

Filosof Michel Foucault anses å være den som har utviklet diskursanalyse. Foucault(1999) teori i originaltekst har også for meg vært svært vanskelig tilgjengelig stoff. Jeg har benyttet meg mye av sekundærkilder som Jørgensen & Phillips (2008) Langdridge (2006) og Neumann (2002) for på den måten å sette meg inn i bruk av diskursanalyse. Diskurs omtaler hvordan vi skaper betydning. Sosialpsykologene Potter og Wetherell definerer diskurs som "*all forms of spoken interaction, formal and informal, and written texts of all kinds*" (Potter og Wetherell 1987:7 i Neumann, 2002) Virkeligheten fortelles ikke i kraft av seg selv hva den betyr, eller hvordan den skal forstås, betydning skapes (Jørgensen & Philip 2008).

Kunnskap er makt, og den brukes til disiplinering og normalisering. Maktdiskurser vil alltid være til stede i vår kunnskap og forme hvordan vi tenker, både på en produktiv og begrensende måte (ibid).

Diskursanalyse er fundert på en ide om at språket er strukturert i forskjellige mønstre som våre utsagn følger. Målet er å avdekke disse strukturene, samt peke på hvordan språket ikke objektivt avspeiler virkeligheten, men spiller en aktiv rolle i forhold til å skape og forandre den. Diskurs er altså vår måte å snakke om og forstå et utsnitt av verden på (Jørgensen & Philips 2008:9, Neumann 2002). Diskurser er en slags tankemønstre som gjenfinnes som allmenngyldige i samfunnet, som vi til hverdag ikke nødvendigvis tar stilling til, eller stiller

spørsmålstegn ved. Diskursene har konsekvenser for virkeligheten, fordi diskurser både utformes i tanker, språk og handlinger (Phillips & Jørgensen 2008).

Man kan tenke seg at vi alle snakker og handler innenfor diskurser, som er en form for regler for hva man kan snakke om, når, hvor og til hvem (Neumann 2002, Phillips & Jørgensen 2008). Disse reglene kan være ulike innenfor ulike sosiale arenaer, som for eksempel på et familievernkontor. Hvilke diskurser de har nettopp der ville jeg prøve å få øye på gjennom min analyse. Filosofene Wittgenstein og Foucault vektla på hver sin måte språkets rolle, gjennom å hevde at språk gjør ting og brukes til å konstruere selv objektene man snakker om (Langdridge 2006).

Virkeligheten fortelles ikke i kraft av seg selv, hva den betyr eller hvordan den skal forstås men betydning skapes. Dette er et felles utgangspunkt for diskursanalyse. I diskursanalyse er det også flere ulike retninger (Jørgensen & Philips 2008).

Jørgensen og Philips (2008) presenterer tre ulike tilnærminger til diskursanalyse. Det er Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori, kritisk diskursanalyse og diskurspsykologi. Disse tre tilnæringsmåtene har et felles sosialkonstruksjonistisk utgangspunkt i sitt syn på språk som kommer fra den strukturalistiske og poststrukturalistiske språkteori. Teori og metode henger sammen i diskursanalyse. Diskursbegrepet kan i sosialkonstruksjonistisk samfunnsteori defineres på følgende måte:

”En diskurs er et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighet konstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett av sosiale relasjoner” (Neumann 2002:18)

Jeg vil i denne oppgaven forholde meg til bruk av to retninger innen diskursanalyse.

Undersøkelsen gjør bruk av Foucaultdiansk diskursanalyse og diskurspsykologi. De tar begge utgangspunkt i at vår måte å snakke sammen på er med på å skape og forandre vår sosiale verden, vår identitet, og våre sosiale relasjoner (Langdridge 2006, Jørgensen & Phillips 2008). Diskurspsykologi fokuserer på folks konkrete hverdagspraksis, hvordan mennesker bruker språk til å utføre handlinger som for eksempel overtale, rettferdiggjøre eller unnskyld. Dette kalles diskursive praksiser. Hvordan vi mennesker strategisk bruker diskurser for å fremstille oss selv og verden på en bestemt måte, gjerne fordelaktig, i sosial interaksjon og hvilke konsekvenser dette gir for samfunnet. Hensikten er å demonstrere at effekten av visse diskurser er at en gruppes interesser fremmes på bekostning av andres. Diskurspsykologi

forsøker i liten grad å identifisere diskursens innhold, relasjonen mellom diskurser og deres sosiale konsekvenser og er derfor lite interessert i å studere hvordan visse diskurser som sirkulere i samfunnet henger sammen (Jørgensen & Philips 2008).

Foucaultdiansk diskursanalyse ser på hvordan diskurser konstruerer den sosial verden, hvordan diskurser skaper og begrenser de mulighetene mennesker har (Langdridge 2006:314). Ved å se nærmere på hvordan ansatte innen familievernet forstår stefamilier vil jeg kunne se på hvordan diskurser lukker eller åpner for visse typer forståelser.

Det er disse diskursene/forståelsene jeg ønsker å synliggjøre. Jeg vil utforske hvordan slike forståelser virker i arbeidet som gjøres og hvordan terapeutene handler på bakgrunn av disse forståelsene. Det vil bli fokusert på hvordan praksis og diskurser gjensidig påvirker hverandre i å skape eller begrense de muligheter vi har i arbeidet med de stefamilier som tar kontakt med familievernet. Det er altså selve diskursen i seg selv som er interessant og som er gjenstand for min analyse (Jørgensen & Philips 2008).

I den første delen av analysen har jeg foretatt en meningskondensering og en meningskategorisering. Meningskondensering er å trekke sammen innholdet intervjuene til en kortere tekst, og mer håndterlige biter, mens meningskategorisering er å sette utsagnene inn i kategorier (Kvale 2007).

Jeg delte inn teksten i temaer for på den måten å få et overblikk over hvilke diskurser som kom frem i teksten. Dette gjorde jeg ved å lese gjennom de transkriberte intervjuene flere ganger, og brukte god tid å identifisere de ulike temaene (Jørgensen & Philips 2008).

På hvilken måte snakker informantene mine om utfordringene hos stefamilier og på hvilken måte gjenspeiler tekstmaterialet måten de konstruerte stefamilier på. Arbeidet var tidkrevende, og jeg jobbet mye med teksten for å danne meg et bilde av sentrale begreper som ble konstruert og rettferdiggjort i teksten (Jørgensen & Phillips 2008).

Jeg så etter selvfølgeligheter knyttet til stefamiliens utfordringer der et barn hadde atferdsproblemer. Jeg så også etter hvilke språklige virkemidler terapeutene brukte når de snakket om stefamiliens utfordringer. Det kunne for eksempel være ved bruk av metaforer, og språklige virkemidler som ekstreme ord. På denne måten får informantene frem sitt budskap på en effektiv måte (Potter 1999 i Syrstad 2008, Langdridge 2006) Et eksempel fra mitt materiale er der en av informantene sier noe om ekteskapsloven: *"en ny ekteskapslov, den var omtrent som en bombe.. ... så var det akkurat som om liksom lokket for i lufta og det skjedde noe..."*

I min leting etter hvordan informantene brukte ord for å understreke, forsterke eller blåse opp lette jeg også etter uvanlige eller hyppig brukte ord (Langdridge 2006). Noe jeg la merke til tidlig var hvordan informantene ofte direkte eller indirekte stadig var brukte ordet eller begrepet *tid* i flere ulike sammen henger med stefamiliens problemer. Jeg valgte derfor å finne konstruksjoner knyttet til ordet *tid*.

Hvordan snakker de dette frem, direkte og indirekte? Et eksempel på en direkte konstruksjon er:

"... jeg synes at de som ofte får vansker bruker for liten tid, det skjer så fort....det skjer.... Det kan skje... en mnd etter så er det en ny samboer inn i bilde som bor der, plutselig så ligger det en ny en i mamma's eller pappa's seng...."

Indirekte beskrivelser er sentrale i diskursanalyse. Her, hvor det fortsatt, blant annet, handler om tid, så utrykte en av informantene seg slik:

"...og jeg tror nok det er en del barn som har det ille i dag nettopp fordi det er litt lettvent, altså funker det ikke så flytter vi ut igjen, og så finner vi en ny Per eller Pål, og så flytter vi sammen med ham, jeg tror at verden blir litt sånn forvirrende for disse barna...."

Jeg prøvde å se etter hvordan diskurser konstruerer stefamiliens utfordringer. Hvordan brukte de ordene til å produsere mening, og beskriver objekter og hendelser. Hvilke bilder aktiverer ordene, og hvilke prosesser beskriver de (Langdridge 2006).

Målet med diskursanalysen blir følgelig å synliggjøre hvordan vi produserer eller reproducerer ulike meningskonstruksjoner, altså hvordan diskurser virker og blir til. For å kunne oppdage dette må en først oppdage diskursen, men poenget med analysen er altså ikke selve funnet av diskurser, men hvordan de virker. På hvilken måte posisjonerer så informantene seg, ved bruk av diskursene?

I den videre analysearbeidet som fulgte etter at diskursene var valgt, gikk jeg i gang med å beskrive hvordan språket fungerte, og hvordan jeg opplevde at det var bygd opp. I denne prosessen brukte jeg rådene i tråd med Langdridge (2006: 327) sine beskrivelser:

- Hvorfor tror jeg informantene har brukt nettopp disse ordene eller frasene?
- Hvilke tanker skaper disse hos meg?
- Hva ville skje hvis informantene brukte andre ord eller fraser enn det jeg ser i teksten?

- Hvilke diskurser trekker/er innebygd i disse ordene eller frasene?

Jeg ønsket å se på hvilken subjektposisjon informantene i undersøkelsen inntok. I denne undersøkelsen er subjektposisjon den måten informantene posisjonerer seg i forhold til stefamilie. Kan det være slik at informantene ønsker å fremstå som ikke-vitende, uten å ta stilling, slik det pekes på at idealet virker å være innefor store deler av familierapifeltet (Øfsti 2008, Syrstad 2008, Anderson 2003). Kan man se en forskjell på hvordan de ideelt sett vil fremstå og hvordan de faktisk fremstår? I analysen så jeg etter skifte i pronomen fra f. eks jeg til vi, som kunne tyde på skifte fra en subjektposisjon i en diskurs til en annen subjektposisjon i en annen diskurs. Det vil si at subjekter skapes i diskurser, og at det kan forandre hvilke posisjon informantene inntar (Jørgensens & Philips 2008).

Når et subjekt skifter mening, vil det kunne være ved tema som omhandler overtalelse eller ved tema som omhandler materielle forhold. Det kan også være når tvang er involvert. Det betyr nødvendigvis ikke at det er de beste argumenter som får subjektet til å skifte mening, det kan vel så mye være hva som er faglig korrekt å mene innenfor den sosial konteksten informanten befinner seg i (Neumann 2002: 27).

Min forståelse er preget av min faglige bakgrunn og jeg vil sannsynligvis ha et annet perspektiv enn den jeg intervjuer selv om vi arbeider innen samme arbeidskultur. Analysen kan forstås som en dialog mellom min og informantens forståelse. En kritisk gransking av egen forforståelse, interesser og preferanser er kanskje min viktigste forberedelse for å møte slike dilemmaer. Egne tolkninger skal holdes i bakgrunn ved at man er bevisst egne forforståelser (Kvale 2007, Thagaard 2006).

Etter som jeg er en del av den kulturen jeg undersøker, deler jeg også en del av de selvfølgeligheter som ligger i mitt materiale som jeg ser etter. I diskursanalyse er jeg på jakt etter disse selvfølgelighetene, lete etter hvorfor noen utsagn og konstruksjoner blir betraktet som mer sanne enn andre (Jørgensen & Phillips 2008).

Valg og avgrensning av diskurser

Jeg opplevde at det var et utall av temaer jeg kunne velge ut, men i disse lå et spørsmål om hva som var relevant og ikke. Det var interessant å se på hva som var mine diskurser og om de gjaldt for flere enn meg. Mine konstruerte bilder av stefamiliens utfordringer kan være forskjellig fra andres bilder. Under hele oppgaveskrivingen har jeg vært i en lesegruppe med to medstudenter. Det ble derfor viktig for meg å inkludere min lesegruppe i denne utvelgelsesprosessen. Etter at innholdet i intervjuene var trukket sammen og samlet i

kategorier/temaer, leste mine to medstudenter gjennom det jeg da satt med. Det ble mange spennende diskusjoner, og vi hadde en interessant drøfting. De kom med flere gode innspill på hva de kunne se av diskurser. Etter flere grundige drøftinger valgte jeg til slutt ut fire diskurser som oppgaven bygger videre på. Diskursene er mitt valg, men på denne måten identifiserte vi i lesegruppen sammen de diskurser jeg beskriver under. Det gir dem en økt gyldighet.

Følgende fire diskurser ble valgt ut:

1. *Det er krevende å danne en stefamilie.*
2. *Det er forskjellsbehandling av barna i stefamilier. En blir ikke like glad i andres barn som sine egne.*
3. *Barn kan sees som symptombarere på at noe er galt i familien.*
4. *Jakten på kjærligheten er høyt verdsatt*

3.4 Etiske betraktninger

Før oppstart av intervjuet gikk vi gjennom informasjonsskrivet (vedlegg nr.1). og jeg innhentet informert samtykke (vedlegg nr. 2) fra de som skal intervjues. De ble også på forhånd skriftlig informert om tema og formålet med oppgaven, og at de til enhver tid kunne trekke seg fra å være med, uten at de trengte å gi noen begrunnelse. Før de skrev under på samtykket ble informanten gitt alle muligheter til å vurdere fordeler og ulemper ved å være med. Det er viktig å være nøye på intervjuerens konfidensialitet. Opptak på lydbånd, transkripsjon av intervjuer og identifiserbart materiale oppbevares forskningsmessig. Materialet kan gi utfordringer og dilemmaer i forhold til konfidensialitet. Innsamlet materiale må håndteres på en slik måte at anonymiteten ivaretas. Det er viktig at jeg gjennom hele arbeidet med oppgaven er bevisst de etiske sidene ved dette arbeidet. Stefamiliens mange utfordringer kan være et vanskelig tema for noen å dele tanker om. Selv om jeg ønsker å intervju familieterapeuter om dette temaet, er det viktig at jeg er klar over at de terapeutene jeg skal intervju også selv kan være del av en stefamilie. Dette ønsket jeg å vise varsomhet overfor i prøveintervjuene ved å rette søkelyset på om noen av de åpne spørsmålene kunne oppleves sårende eller lukkende for videre informasjonsflyt.

I analyse av diskurser er måten informantene uttrykker seg på i fokus. Min forståelse er preget av min faglige bakgrunn og vil ha et annet perspektiv enn den jeg intervjuer. Analysen kan forstås som en dialog mellom min og informantens forståelse. En kritisk gransking av egen

forforståelse, interesser og preferanser er kanskje min viktigste forberedelse for å møte slike dilemmaer i tolkningen av informantenes intervjuer (Thagaard 2006).

Under hele prosessen i arbeidet med oppgaven skal en ha god oversikt over materialet som helhet og passe på at informasjon ikke kommer på avveie og kan skade informantene.

Det er søkt om godkjenning, og oppgaven ble godkjent hos NSD- Personvernombudet for forskning (vedlegg nr.3). Jeg benyttet samtykkeerklæringen i tråd med NSD`s anbefalinger.

4 Resultater av analysen

I dette kapitlet vil jeg ta leseren med inn i mine resultat fra analyse av materialet. Målet med diskursanalysen blir følgelig å synliggjøre hvordan vi produserer eller reproducerer ulike meningskonstruksjoner, altså hvordan diskurser virker og blir til.

4.1 Stefamilier er en krevende samlivsform.

Det innledende spørsmålet til informantene var, hvilke erfaringer de hadde i arbeidet med stefamilier ved sitt kontor. Deres erfaringer var at stefamilier er en krevende og utfordrende samlivsform for alle parter. Både voksne og barn opplever dette vanskelig, og som en informant sa det:

"Jeg har veldig lang erfaring fra dette her med disse nye familiene, nye konstellasjoner, mine barn dine barn og kanskje vårt, eller våre barn ... og det er en utfordring for folk helt klart.. jeg tror ikke alle, eller jeg tror faktisk det er noen ganske få som er klar over hvor mye det krever... så erfaringsmessig kan jeg vel si at det blir jo ofte problem... ja..."

Denne forestillingen om at det er krevende gikk igjen hos alle informantene. At de fleste informantene velger å bruke ordet krevende kan tolkes som uttrykk for at det også oppleves krevende å jobbe med den typen familie. Vi er vokst opp med kjernefamilien som modell. Her kan en også tolke informantene dit, at de bruker ordet krevende fordi stefamilier utfordrer diskursen om kjernefamilier som den "riktige" familieformen. Er bakgrunnen for at de tenker at dette er krevende en diskurs om kjernefamiliens trygge gode egenskaper? Utfordrer dette terapeuten når de skal gi råd og veiledning? En annen informant uttrykte seg slik:

"jeg tror nesten det er litt umulig å gå inn i en ny familie med barn fra to kanter uten at det blir vansker"

Her bruker informanten ordet umulig, og ordet umulig gir meg assosiasjoner om at dette er et prosjekt de ikke burde gå i gang med. De vil umulig klare seg uten vansker. Hvorfor beskriver de stefamilier som store utfordringer, og at stefamilier ikke selv helt vet hva som kreves? Kan

det være at de selv synes det er en krevende familieform å hjelpe. Det ser ut til at diskursen om at dette er krevende finnes hos alle fire informantene. Blir ordet stefamilier ensbetydende med ordet krevende og umulig. Som informanten her uttrykker det så har hun lang erfaring i arbeid med stefamilier. Det kan tenkes her at stefamilien er kommet nettopp for å få råd og veiledning. Informantene inntar en subjektposisjon som jeg oppfatter som rådgivende for å gi stefamilie hjelp til å overvinne vanskene, slik at de kan gjøre det umulige mulig

Når jeg går nærmere inn på hva det er som er krevende nevnes det blant annet hvordan noen biologiske foreldre kan føle seg truet av en steforelder eller usikre på hvordan den nye steforelderen er mot barnet. Dette kan da handle om hvor mye ekspartnerens nye partner skal få lov å blande seg inn i barnets liv. Det gir meg tanker om uklarheter i hvilken rolle den nye skal ha, eller innta. En informant fortalte om en mors opplevelse:

“ for etter tredje gangen når barna hadde møtte den nye... så bodde hun så å si der og da hadde denne stemoren dusjet sammen med barna, altså ikke noe sånt overgrep eller noe farlig eller noe sånn, men... og det synes mor ble vanskelig, for det ble veldig fort en sånn en intimitet som, ligner på en familie”

“ å plutselig kalle den nye for mamma eller pappa det blir jo så sårt for den som sitter og er mamma eller pappa,”

Informanten bruker ordene, ”ligner en familie”. Da tolker jeg det dit at her snakkes det om kjernefamilie. Videre tolker jeg dette som at nærheten og intimiteten hører til i kjernefamilien. Moren informanten forteller om, opplever nok at den intimiteten som ofte eksisterer i kjernefamilien, kan virke truende når den også kommer til syne i stefamilier. Truende fordi en stefamilie ikke er en kjernefamilie. Jeg opplever her at når informanten brukte ordene ”ligner på en familie” så er det noe som ikke er på ordentlig. Slik jeg tolker ordene her er det kjernefamilie som er familie, og andre former for familiekonstellasjoner bare ligner på en familie. Blir det slik, enten vi vil eller ikke, at kjernefamilie er en diskurs som ”den ordentlige familien” som sitter i ryggraden.

I stefamilier er rollene ofte diffuse og ansvarsområdene i mange tilfeller udefinert. Uklarhet i hva de ulike rollene i stefamilier skal være, kommer ofte frem i intervjuene med informantene. Det er mange som skal forholde seg til hverandre på nye måter og usikkerheten

på hvilken rolle de skal ha kan se ut til å være stor. Det kan være flere som blander seg inn i hvordan den enkelte utfører sin ste -rolle. Flere kan ha meninger, eller kommer med ytringer og kommentarer som kan oppleves som sårende. En av informantene beskriver det slik:

"...det er vanskeligst når den første får seg ny partner og det blir en slags ubalanse på en måte, og så blir exen veldig opptatt av hvordan den "nye" er, og synes det er veldig sårt at en annen voksen skal være mamma eller pappa for mitt barn, kanskje særlig der det er delt omsorg hvor kanskje en annen voksen skal være like mye sammen med barnet som meg, ..."

Her synes jeg informanten indirekte er inne på dette med hvilke rolle skal en stemor eller stefar ha for barnet. Dette kan også være konfliktstoff mellom biologiske foreldre, og biologiske foreldre og steforeldre. Såre følelser til den nye som kommer inn og skal ta roller i barnets liv kan gjøre den andre biologiske forelderen bekymret. En annen av informantene fortalte om en familie som gikk til deres kontor, der stemor, i følge informanten, tydelig slet med å finne sin rolle. Konflikten kunne se uoverkommelig ut for familien:

"... han hadde en sønn som det ble så vanskelig for å bo hos mor, så han flyttet til far. Far hadde ny kone og nytt barn. Denne nye kona hadde forferdelig vansker med å godta denne sønnen, og han var jo ganske udregelig mot henne også, fordi at han ville ha faren sin for seg selv, og hun var ikke moren hans, og det sa han da hver eneste dag, slik at hennes selvbilde som mor og stemor for ham, det ble jo veldig lurvete... hun fant ikke rollen sin, hun gikk jo inn i hans garn istedenfor å bli litt bestemt og på en måte vite hvor hun skulle være i dette her, så får hun det veldig ille og vanskelig, hun opplevde å få lite støtte av far,..."

I sin streben etter å finne ut hvordan familien skal fungere forteller informanten her om en stemor som kanskje har prøvd å gå inn i en rolle som god morsfigur, men blir konsekvent avvist av sin manns barn. Stemor får et "lurvete" syn på seg selv beskriver informanten. Jeg assosierer lurvete med noe som er slitt, eller utslitt. Informanten bruker også ordene "gikk inn i hans garn", som gir meg assosiasjoner til å være fanget. Har informanten brukt disse ordene fordi hun har sett en sliten stemor som så ut til å være fanget i sin livssituasjon. Og når man er fanget tenker jeg at en ikke har kontroll over situasjonen, for den kontrollen har fangevokteren. Her snakker informanten også om usikkerhet hos stemor på hvilke rolle hun

skal ha, og har inntatt. Stesønnen gjør det ikke lettere for henne med sin fiendtlighet. Jeg oppfatter her at informanten tolker dette som sjalusi, siden hun nevner at gutten vil ha sin far for seg selv. Det er stemor som sliter og far støtter ikke stemor i dette. Stemors usikkerhet, skuffelse og konflikt vedrørende stemor -rollen kan se ut til å bli plassert på gutten. Her kan den fremtredende diskurs være de uklare rollene en kan finne i en stefamilie. Barn oppfatter ofte spenninger i hjemmet, gutten her kan føle seg usikker på hvordan han skal forholde seg til stemor kontra til sine biologiske foreldre.

En annen informant er opptatt av at det i dag faktisk finnes god tilgang til informasjon om ste -rollen:

" Det er lett å søke på internett det er lett å søke informasjon og de fleste kjenner jo noen i samme situasjon, det skal godt gjøres ikke å ha en venninne som er stemor på en måte da, eller at barn har kompiser som er i samme situasjon som seg selv så det er ikke så spesielt lenger å være stefamilie, ... mange får det til men det er veldig trøblete når de ikke får det til,"

Alle kjenner noen, og det er ikke spesielt. At informanten bruker disse ordene her tror jeg er for å alminneliggjøre stefamilier. Jeg får tanker som at; før var du spesiell hvis du var ste- et eller annet, mens nå er du ikke spesiell lenger. Hvilken diskurs om hva som er alminnelig vil nok alltid være avhengig av den sosiale sammenhengen og konteksten. I andre kontekster ville en ikke se dette som like alminnelig som denne informanten gjør.

Konfliktene kan bli så store i stefamilier at den eneste løsningen kan være at de flytter fra hverandre, noe den samme informanten nevner:

" ... i noen stefamilier blir det helt skjæring det ser vi, og noen parforhold tar slutt på grunn av det, og det er kanskje riktig noen ganger og, for det blir for vanskelig for noen..."

Blir det for vanskelig med tanke på hvilke roller steforeldrene skal ha, tenker jeg er her. Forestillingen om at det er de biologiske foreldrene som har ansvar for å oppdra og gi omsorg til sine barn, oppfatter jeg kommer frem i mitt materiale. Blir en av steforeldres oppgave å ikke gå i veien for de biologiske foreldrene, og for all del ikke ta deres plass. Slik uttrykker en informant dette slik jeg oppfatter det.

"... noen... kan få litt hjelp til å tilnærme seg litt saktere og kanskje prøve å jobbe litt med ikke å bli hovedopdrager..."

Her oppfatter jeg at informanten tar en tydelig posisjon i hvilken rolle en steforelder skal eller bør ha i familien. At informanter velger å bruke ordet *saktere* får meg til å tenke på ordet *tid*. Hvis steforelderen bruker god tid, går saktere frem, kan de da finne sin rolle. En annen informant sier det slik når hun forteller om hvordan den enkelte familiemedlem ønsker å bli forstått, og hvordan de uklare rollene fører til at det oppleves som vanskelig:

"de er ofte opptatt av å bli forstått... ikke bare av meg som terapeut ... men at de andre kan forstå hvordan de har det, det er vel egentlig det som er hovedbudskapet., om ikke det er sagt med rene ord... og det synes jeg at jeg opplever ofte når en setter ord på det så handler det litt om å se meg og den situasjonen jeg er i... og den kan jo komme ut på mange dumme måter, det vet vi alle, og så sier man ikke det og isteden så blir man for eksempel veldig rigid eller et eller annet ... jeg synes ofte det er hovedbudskapet... å se hvordan jeg har det enten det er stefar..., enten pappa som ønsker at stemor skal se at jeg må faktisk prioritere tid sammen med ungene mine eller at det er stemor som ønsker at de skal se at dette er vanskelig for meg at jeg ikke får være med å bestemme noe, men jeg skal være med på alt det praktiske ..."

Her bruker informantene ordene, å bli forstått og sett. Når en blir sett av andre nære så kan en ha en opplevelse av å bli forstått. Hvis ikke en blir sett, kan jeg da tolke informanten dit at en ikke blir forstått. Og så gjør de voksne ”dumme” ting for å bli sett. Når informanten bruker ordet *dumme* assosierer jeg med noe som er barnslig. Bruker informanten ordet ”dumme” for på den måten å ufarliggjøre det stefamiliemedlemmene gjør, og som ikke er bra. Jeg får tanker om at det ”dumme” blir en handling rettet mot barna i familien. Hadde hun brukt et annet ord ville dette kunne gitt meg ha assosiasjon til de voksnes konflikter?

Det kommer også frem i materialet at det er forskjeller på kjønn i forholdene i stefamilie. En av informantene uttrykte dette slik:

"... og det er den andre siden av det... Synes jeg ser steforeldre her som sitter og på en måte ønsker at pappa eller mammaen, det er vel kanskje særlig pappaen, skal gå

mer inn i det å være foreldre, hvorfor har vi ikke barna dine mer, hvorfor kan vi ikke ha dem oftere, du må være mer sammen med dem, på en måte pushe pappaen, det er nå mest pappaer da, det er sikkert mammaer også, men det er nå mest pappaer som blir pushet av partneren sin til å være mer delaktig pappa da"

Når informanten bruker ordet *særlig*, oppfatter jeg det som at det er fedre som ikke stille nok opp i forhold til sine biologiske barn. Her sier informanten at det er forskjeller på om det er mammaene eller pappaene, som trenger oppfordring til å ha sine barn mer. At det er mest pappaer som må *bli pushet* nevner flere informanter, og at informanten velger å bruke disse ordene er nok fordi dette er den hverdagen hun ser i sitt arbeid. Stemødre som tar til ordet for å ha barna mer. Her får jeg tanker om at det å være omsorgsfull, og medfølelse er fortsatt sentralt i kvinneligheten. Diskursen om at kvinner er de som er den mest omsorgsfulle. Her er det stemor som pusher far til å ha sine egne barn, hun ønsker om at han skal være mer pappa for dem. Selv om det er biologiske fedre som blir oppfordret av sine nye kjærester at de bør ha barna mer så opplever den samme informant også en annen side av samme tema. Her er det en stemor som ikke synes de skal ha barna så ofte på besøk som de har:

"det er kanskje helst der ikke den ene har barn fra før at det er krav til barneoppdragelse... måte man skal være sammen med barn på, tiden man skal bruke på å være sammen med barna sine som ikke står i samsvar med ens egne forventinger til å være foreldre da... og det er da krasjen kommer, må vi ha barna så ofte her, må dem få ligge..., må de ligge ved siden av deg i senga om natta, det er slike eksempler, ikke sant, hvis den andre begynner å pirke på slike ting, begynner å pirke på foreldrefølelsen så blir det den konflikten mellom det å være foreldre og det å være kjæreste"

En annen informant har dette eksemplet:

"Stefar hadde et veldig temperament..og da var det å jobbe med det sinne det at han kunne respektere henne også selv om han ikke være enig med henne om at hvordan hun, moren oppdro ungene, hun var en god mor og sånn, men han synes at hun var altfor svak,"

Informanten bruker ordet å pirke, det gir meg assosiasjoner til å pirke på et sår. Pirker vi på såret så gjør det vondt. Det gjør vondt i foreldrefølelsen. De fleste foreldre vil være gode, snille og omtensomme foreldre. De vil også være en god kjæreste. Og så kommer *krasjen*. Det ordet gir meg tanker om ulykke. Blir dette en ulykke for den nyetablerte familien? Jeg får også tanker om motstridende diskurser. Diskursen om at man trenger ikke å ha barn selv for å vite hva som er den beste måten å oppdra barn på v. s diskursen om at det er foreldrene som vet best. Her i den første historien er det en far som får barna på besøk, og stemor som synes de tar plass. I den andre er det stefar som synes mor er *svak*. Ordet svak får meg til å tenke på at hun ikke er streng nok overfor barna, og da må stefar være streng. Informanten jobbet med stefars *sinne* og ikke mors svakhet. Her oppfatter jeg at informanten har utgangspunkt i at det er mor som skal være oppdrageren uten stefars sinte innblanding. Slik jeg oppfattet informantenes ord i materialet så kunne en ha muligheter til å unngå *krasjen* hvis en som foreldre, brukte god tid før dannelse av stefamilier. Slik uttrykte informantene dette:

" ... jeg synes at de som ofte får vansker bruker for liten tid, det skjer så fort...."

Informanten hadde flere eksempler, og en av de var denne:

" ... hadde en liten gutt som var kjempe lei seg for at mamma og pappa flyttet fra hverandre,... og så våknet han om natta å så lå mamma i senga si så ble han så glad fordi nå er mamma tilbake ... å så viste det seg at det var en annen dame som lå der... han hadde ikke en gang møtt henne... ..."

Tid er et ord alle informantene bruker gjennom samtalen jeg har med dem. Barna trenger tid til å venne seg til at mor og far ikke skal bo sammen lenger. Tid til å sørge over bruddet. Tid til å bli kjent med en ny kjæreste til den biologiske mor eller far. Tid på venne seg til at de skal etablere en ny familieenhet. Tid til å bygge tillit og relasjoner til nye ste- medlemmer.

En informant sa blant annet:

" ... det jeg synes som går igjen som et tema er at jeg synes folk bruker for lite tid, ting skjer så fort når det er problemer, de fleste er flinke det er viktig å si, jeg mekler og

jeg ser jo det at de fleste er virkelig flinke og beviste altså, men nå snakker vi om når det er problemer og ... ikke sant... for det er de som kommer hit... "

4.2 En blir ikke like glad i andres barn som sine egne.

I intervjuene med informantene ba jeg dem også fortelle om hva stefamilier ber om hjelp til.

Et av temaområdene som ofte kom opp var forskjellsbehandling. Denne forskjellsbehandlingen kan tenkes å ha røtter i diskursen om at en blir ikke like glad i andres barn som i sine egne. Den biologiske diskursen om at blod er tykkere enn vann.

En informant fortalte om en mors uttalelse på kontoret:

" du behandler ikke mitt barn på samme måte som ditt barn "

I denne familien som informantene refererte til var begge steforeldre og biologiske foreldre.

Informanten sier videre:

" i parforholdet her er jo begge steforeldre og biologiske foreldre..., og så kjemper de for sine egne, så da kan det blir mer konflikt mellom dem"

En annen informant beskriver det samme. Det nevnes her at en årsak til forskjellbehandlingen er at mannen har bedre økonomi:

" en annen ting er jo at man behandler hverandres barn forskjellig, vi lever jo fortsatt i en kultur der mannen kanskje tjener mer.. har mest penger... og der jeg vel relativt ofte hører at... barna dine de får alt mens mine barn ikke får det,... og det blir litt tøft for mor"

Her bruker informanten ordet "tøft". Det er tøft for en mamma å se på forskjellsbehandlingen. Informanten konstaterer, slik jeg oppfatter det, at man behandler hverandres barn ulikt. Det blir her nevnt at mor i stefamilier har lavere inntekt enn mannen. Slik jeg oppfatter det, er en av grunnene til at forskjellsbehandling mannens økonomiske uavhengighet. Mens kvinnen er økonomisk avhengig. Slik forstår jeg informantens utsagn her. Informanten tar i bruk diskursen om kjønnsforskjeller når det gjelder økonomiske forhold mellom menn og kvinner. Det synes som informanten tar det for gitt at menn tjener mer enn kvinner. Jeg forstår derfor

informanten dit hen at det å være økonomisk underlegen er vanskelig for mor for det blir tøft å se på forskjellsbehandlingen hennes barn opplever. Hadde moren vært økonomisk uavhengig ville moren muligens ikke opplevde forskjellsbehandlingen i samme grad. Hun kunne kompensert for forskjellsbehandlingen, og ikke opplevd det som *tøft*. Jeg oppfatter her at informanten sier at kvinner i stefamilier ikke alltid er økonomiske likestilt. Når informanten sier at hans barn får alt og morens barn ingenting, kan det synes som at de ikke har felles økonomi. Det kan derfor se ut til at kvinnens barn blir taperen, som det for mor blir tøft å se på.

I et annet utdrag forteller en informant om en mann som sitter godt i det med hus, og har god økonomi. Informanten knytter også her forskjellsbehandling til mannens gode økonomi.

Informanten forteller:

*" det kan jo være sånn at det handler litt om penger også i disse stefamiliene ... det kommer ofte opp som et tema... for eksempel; du har hus, jeg får ikke ta del i det, du vil jo ikke gifte deg med meg... nå har kanskje ikke det så mye med stefamilien å gjøre... men ofte er det jo en stefamilie...
... nå holder jeg på mitt... det har jo også noen konsekvenser også for relasjonene... det er jo herlig det at vi mennesker har en optimisme og tro på kjærligheten men i blant er det litt urealistisk altså og det er det noen å prøve å forholde seg til virkeligheten"*

Det har flyttet inn en kvinne som har barn fra tidligere forhold. Mannens biologiske barn kommer kun på besøk. Slik jeg oppfatter informanten fortelles det her om en mann som ikke vil dele. Informanten bruker ordene *holder på mitt*. Det er kvinnen som har tatt kontakt for råd og veiledning. Kvinnen ønsker å gifte seg, men det vil ikke mannen. Når informanten bruker ordene *holder på mitt* så tolker jeg det som at mannen ikke er interessert i å satse alt. Det kan være at han har erfaring med deling av boet fra tidligere forhold, og ikke vil det en gang til. Derfor holder han på sitt. Kanskje orker han ikke å gå gjennom deling en gang til. Informanten er opptatt av at dette påvirker relasjonen til kvinnen. Dette kan igjen påvirke relasjonen til barna han har blitt stefar til, enten han vil eller ikke. Informanten snakket videre om det å velge en ny partner som har barn fra tidligere forhold, og hva dette får for konsekvenser:

“... i det øyeblikket jeg velger en person som har barn så velger jeg jo også på et eller annet nivå barnet, jeg kan kanskje ikke elske det, det er kanskje ikke en gang mulig å gjøre men, men en kan ha respekt jeg kan prøve å ha empati og jeg kan prøve å være en brukbar stefar eller stemor...”

Dette utsagnet tolker jeg til at det ikke er mulig å kunne elske et barn som ikke biologisk er ditt eget. Det ser ut til at den biologiske diskurs sitter godt forankret i vår bevissthet. Ved gjennomgang av materialet kan det se ut som om diskurs om at en ikke kan bli like glad i andres barn som i sin egne også, kommer til uttrykk her. Jeg opplever at det indirekte kommer til uttrykk i tidligere nevnte sitat hvor mannen ikke ønsker å dele, men *holde på sitt*. Disse sitatene, ordene får meg til å tenke på egoisme. Det kan være egoisme i forhold til økonomi, men det kan også være egoisme i forhold til å beskytte seg selv mot nye tap. Jeg får tanker om at de ikke følelsesmessig våger å ta sjansen på nytt. Hvis dette forholdet også ryker, da er det ikke så vondt å gå hvis jeg følelsesmessig ikke involverer meg for mye i min kjærestes barn. Stefamilier er i utgangspunktet basert på kjærlighet mellom de to voksne, og starter ofte opp med forhåpninger om en ny sjanse. En informant sier det slik:

“Hadde et par senest i går hvor han er veldig i konflikt, hvor hun synes det er veldig vanskelig å være sammen med hans to barn fra tidligere, helgene blir ikke så hyggelig og så blir han veldig i konflikt mellom å prioritere tid sammen med ungene sine og prioritere den nye konas behov. Det blir konflikten mellom å være foreldre og partner”

Her ser vi at det ikke bare er mor som ofte kommer i skvis mellom ny partner og barn, men her forteller informanten at fedre også opplever dette. Det kan her se ut til at fars nye kone ikke vil ha så mye med hans barn å gjøre. Hun bryr seg ikke noe om dem fordi det er ikke noe hyggelig når de er på besøk. Jeg får her tanker om at far og ny kone ikke har uttalt hvem de er eller hva de er som familie. Her kan det bli uklart for alle parter i familien. Hvem hører sammen? Jeg tenker at for barna må dette bli forvirrende, og at barna kan få en opplevelse av å ikke være likt hvis en steforelder vegrer seg for mye for kontakt.

Under samtaler med en medstudent, om mitt tema, undret jeg meg over om den onde stemor var gått ut på dato? Jeg fikk da til svar at; nei, han mente den onde stemor fortsatt lever i beste velgående, men i dag er det heller den onde steforelderen. En av informantene sier dette nokså

indirekte slik jeg oppfatter det. Stefamilien besto av biologisk mor, jente og stefar.

Informanten fortalte om et kjølig forhold mellom jenta og stefar, hun sa det slik:

"... for eksempel når moren var borte på sykehus i 2 mnd da flyttet jenta hjem til faren sin og den stefaren tok ikke kontakt en eneste gang..."

"Jeg snakket med den stefaren flere ganger og sa at det var viktig at han tok kontakt og om han kunne invitere henne ut, eller invitere henne bort til seg, de bodde bare ti minutter fra hverandre, biologisk far og denne samboeren til mor, i huset hvor mor bodde ... men det gjorde han ikke ..., og der hjemme hos stefaren og mor hadde jenta en kanin... som stefar gikk forbi hver dag uten å mate ... biologiske far og jenta måtte faktisk kjøre bort for å mate kaninen. Stefamannen hadde ikke noen følelser overfor sitt stebarn liksom,... som om han tenker at,... ja, mor har et barn men det har ikke noe med meg å gjøre ..."

Slik jeg oppfatter informanten her, er hun bekymret for jenta som lever til vanlig sammen med en som ikke vil ha noe særlig med henne å gjøre. Her opplever jeg at informanten både direkte og indirekte beskriver en mann uten følelser for sitt stebarn. Informanten opplevde at jenta led under dette. Informanten jobbet aktivt med å få med stefar, ut fra tanken om at det er bra for barnet. Jeg oppfatter at informanten posisjonerer seg som tydelig rådgivende med tanke om hva som er best for barnet, ut fra sosialkonstruksjonistisk tanke uten å være styrt av den biologiske diskurs.

En av informantene fortalte at hun ved flere anledninger, oftest under mekling, og når det passer, har ønsket om å snakke med barna. Hun blir da enig med barna hva hun kan fortelle til mor og far. Mor og far sitter ute på gangen. Etter en liten stund samler hun alle inne på sitt kontor. Dette er en metode hun bruker med hell der det er kun biologiske foreldre til mekling. Hun opplever at når barna får fortalt at de ikke har det bra, begynner foreldrene å snakke sammen på nytt. Jeg var da interessert i å høre om hun benyttet seg av denne metoden i stefamilier og med samme hell? Hun svarer da:

"ja så absolutt, du vet... det må jo finnes... eller det er jo ønskelig at det finnes en... ja et en... interesse eller en genuin følelse for det barnet som er med seg inn i forholdet, altså ..."

For som hun sier videre, når du velger en person som har barn, da velger du også på et tidspunkt barnet:

" jeg kan prøve å være en brukbar stefar eller stemor og i det perspektivet der så bør også en sånn metode fungere også i en stefamilie... "

Informanten sier videre at hvis steforelderen er *dønn* uinteressert så er det ikke så mye å hente på en slik metode. Da går hun heller inn på forventinger de har til forholdet de har valgt å gå inn i. Den som ble steforelder visste det var barn, men når forelskelsen ga seg ble det mye realitet. Informanten sier det slik:

" så det var konflikt i det parforholdet, de hadde ikke nok tid sammen, det følte de begge to og særlig hun nye, hun følte at de har aldri tid til å være sammen alene det er alltid unger der "

" det skjer også at folk ikke orker, altså de flytter fra hverandre igjen ... eee. ... det kreves jo mye vilje ... det kreves lyst ... og det er mye jobb... "

Relasjoner bygges over tid, her synes det som barnet blitt en bagasje som biologiske forelderen har med seg, og som stefar eller stemor ikke orker bruke tid på. Det kan nok være en forbudt tanke, men jeg får inntrykk av at det er mange som skulle ønske de kunne begynne med blanke ark. Det kan se ut til at diskursen om at en ikke blir like glad i andres barn som i sine egne lever godt blant oss. Dette synes jeg kommer frem i materialet mitt ved blant annet informantens utsagn sier: *det kan kanskje ikke elske de... det kanskje ikke en gang er mulig å gjøre men.* Når informanten bruker orden vilje, lyst og jobb er det forståelig at de tenker at noen stefamilier bare gir opp.

4.3 Barn kan sees som symptombærere, på at noe er galt i familien

Flere av informantene var tydelige på at barnets problematferd i stefamiliene, ofte var henvisningsgrunn.

" Slik som skilsmissetallene er så må det jo bli det, vi er nødt til å se på de konsekvensene, vi kan ikke leve akkurat som vi vil uten å tro at det har noen konsekvenser, ... og jeg sitter som sakskyndig i fylkesnemnda i barnevernsaker, og det er klart at når du hører en del av de historiene der så er det ikke noe rart at disse ungene ikke finner seg til rette, for å uttrykke seg litt enkelt,... for det har kommet og gått ulike kjæresten, og det,... det er en viss mangel på kontinuitet og tilknytning som er ganske skremmende..., så det er klart at det har konsekvenser og det tror jeg nok de fleste vil være enig i, å så har du alltid folk som er radikale og vil være de som tenker annerledes, og tenker kanskje til og med at dette er bra med alle disse familieendringene"

At informanten her bruker ord som *nødt til*, *ganske skremmende* og *klart det har* tror jeg kan ha sammenheng med en terapeutisk diskurs om barn som symptombærer. Hvis denne diskursen er rådende så tenker jeg det blir naturlig at hun bruker disse ordene. Fra "gammelt av", spesielt innenfor psykiatrien, slik jeg har oppfattet det, så var det mor som fikk skylden for at det bar galt av sted med barna. I dag er det nok de stadige omstruktureringene i barns liv som blir den forklarende årsak, slik jeg oppfatter informanten her. I dag leter vi etter forklaringer hos barnet selv, eller i barnets nære miljø. De som ikke er enig med informanten er *radikale*. Jeg får her tanker om at hvis er jeg enig i utsagnene vil jeg blir godtatt (in -group favouritisme).

Når de starter samtaler med familien ser de at barnet er blitt symptomet på problemene familien sliter med. Slik beskriver en informant dette:

" ja, det er ikke uvanlig at de kommer med et barn som har en adferd som mor og far ikke liker, eller som skolen har påpekt...eller et eller annet, og da blir jo barnet identifiserte pasient... og så liker man da..., eller man vil da plassere eller projisere problemene på dette barnet....og så ligger det jo egentlig et helt annet sted,"

Her er informanten tydelig på at hun får henvist barn og foreldre på grunn av barnets atferd. Her kan det se ut til at voksne blir konstruert som den som står for problemet, og barnet

konstrueres som det sårbare barnet. Informanten bruker ordene å *plassere* og *projisere* for å si noe om dette. At informanten også bruker ordet *liker* gir meg assosiasjoner til at familie synes det er bekvemt at det er barnet det er noe galt med, og ikke de voksne i familien.

Det kan være informanten bruker disse orden fordi hun opplever at stefamilien ønsker og overlate til terapeuten å ordne opp i det som er galt med barnet. Kanskje en her kan si at det også er stefamilien og informanten sammen konstruerer informanten som ekspert.

Jeg så også etter ulike konstruksjoner knyttet til kjønn. I mitt materiale kan det se ut som flere av informantene konstruerer ulikheter mellom mødre og fedre. I sitatet under, hvor det handler om barna som symptombærere, kommer det frem konstruksjoner som viser at det er fedre som forsømmer seg. Det nevnes at barna er bekymret for at fedre skal bruke for liten tid på dem. Dette gjelder spesielt der far har fått seg ny familie og hvor faren ble stefar til andre barn. Informantene fortalte at de opplevde sorg hos disse barna. Sorg fordi far brukte mer tid på stemors barn. Informanten sa det slik:

“men altså blir barna veldig urolige for, at pappa eller mamma, men kanskje mest pappa i denne sammenhengen, at biologisk pappa skal bruke for lite tid på barnet... da snakker jeg om barn som har samvær.. og at far har en ny familie.. og de blir jo stebarn der også. Mange av disse barna har veldig mye sorg fordi at de ser at fars tid brukes på stemors barn og kanskje på det nye felles barnet ...”

Her oppfatter jeg at informanten konstruerer far som forsømmer seg, som bruke *for lite tid på barnet* etter at han har fått *ny familie*.

Her gir ordene meg tanker om far som forsømmer seg fordi den nye familien blir viktigere for ham. Hvis den biologiske diskurs skulle vært rådende her så ville det motsatte vært aktuelt, faren skulle brukt mer tid på sitt biologiske barn og ikke sin *nye familie*.

Flere av informantene prøvde, der det var mulig, å få barna i tale. Her oppfatter jeg at informanten konstruerer barnet som deltagende, og at det er viktig at barnet blir hørt. Under en av disse samtalene spurte en av informantene barna om de kunne tenke seg at pappaen og stemoren skulle få et barn sammen? Informanten fortalte at hun alltid fikk svaret nei. De ville ikke ha mer konkurranse. Informanten opplevde også at barna ofte hadde problemer med å orientere seg, *hvor kommer jeg inn i bildet?* Informanten uttrykte det slik:

" det hender jeg har spurt disse barna om de synes det skulle være fint hvis a og b fikk barn, altså at de fikk et søsken til og de sier NEI de vil ikke ha noen konkurranse, det er nok som det er og de har ofte vansker med å orientere seg i dette her, hvor kommer jeg inn i bildet, ikke sant, stemor har to barn kanskje med to forskjellige menn, å så har muligens biologiske mor ny mann med barn, så har far og stemor et nytt barn og hvor er jeg ... "

Det synes som barnas utfordringer i stefamiliene bekymrer informantene. Dette gir meg tanker om at det er derfor de nevner orden vilje og *tid* når de snakker om stefamilienes mulige løsninger på disse utfordringene. Dette nevnes indirekte av en av informantene:

"jeg tenker at en grunn..... et grunnproblem er manglende tilknytning,altså barna får ikke en sjanse til og knytt seg, for så fort de har gjort det så forsvinner det menneske ut av livet og så til slutt så havner de i noen som sier deg at det er ikke noe vits i for det er ingen som blir der allikevel og det er som jeg ser det ganske alvorlig..... "

I dette sitatet jeg her har valg, gir ordene meg tanker om voksne mennesker som har kommet og gått, og ikke brukt tid. Tid på å få stefamilien til å fungere, tid på å gi barna trygghet. Barna vegrer seg for å knytte seg til de nye voksne som kommer in i familien.

" Jo mer man er fokusert på seg selv og ikke ungene jo vanskeligere blir det tror jeg, jeg tror det er hovedutfordringene er å prøve se det fra barnas perspektiv ... "

" ..., men det handler også om... hovedgreia er å se barna, og samtidig kanskje ta vare på seg selv og å ta vare på par forholdet oppe i dette her ... "

En annen informant mener at det på sikt vil være fint med en ny en inn i familien, men denne informanten sier også barna trenger å gis tid. At informantene bruker ordet tid, tenker jeg er fordi det er de erfaringer de har gjort seg i sitt arbeid med stefamilier. Hvis stefamiliene hadde brukt tid ville de ha større muligheter til å lykkes med de utfordringene de møter. En informant uttrykker det slik:

"ser at for barna er det hyggelig at det på sikt kommer inn en ny voksen igjen, en ressursperson, det ser vi jo mye og det tror jeg vel at barnas hovedtilknytning er til mamma og pappa, det er de barna har behov for, og at de andre blir bonusperson, det tar lang tid å danne en tilknytning og at det å bruke kanskje år på at altså tenke det at det kanskje tar år å danne ny familie da..."

Informanten bruker her ordene *hyggelig* og *bonusperson* som jeg assosierer med noe positivt som kommer i tillegg til noe annet. Men det kan ta år før en *ny voksen* kan bli en ressurs i stefamilien. Det vil kreve tid, og det kan se ut til at stefamilier som ikke bruker denne tiden, vil oppløses. De klarer ikke utfordringer stefamilie konstellasjonen bød på. Blir dette to ulike konstruksjoner om stefamiliene. De som bruker tid klarer seg, mens de andre blir konstruert som uheldige i jakten på kjærligheten.

4.4 Jakten på kjærligheten er høyt verdsatt.

Drømmen, og håpet om at en ny samlivspartner vil gjøre meg lykkeligere enn den partneren jeg forlot. Er det her jakten på kjærligheten starter? En informant sa det slik:

"... .. det ser ut for meg som om de synes det er helt naturlig at de faktisk får nye samboere når som helst de velger det... føler for de..., for de har rett til å utfolde seg, rett til lykke på en måte og jeg ser ikke... det ser ut som at barnas beste ofte glemmes... jeg ser ikke at samfunnet bryr ser... ikke noe kritikk og det synes jeg er rart, det er ikke tilstedeværende og det var i grunnen derfor jeg lurt på om du hadde snakket med barneombudet for han tenker på barnas beste, ofte... og hadde du spurt han kan det vel tenkes han ville være litt enig med meg ... vet ikke men kunne tenke meg det"

En annen informant sa det slik:

"jeg tenker som i sta at de fleste synes jeg er flinke og de fleste tar hensyn til barna og bruker tid... Så tenker jeg at noen tar lite barnas perspektiv. Ting det skjer fort og det handler mye om å få en ny partner det handler om å dyrke det nye kjæresteforholde"

I det første sitatet bruker informanten ord som *rett til lykke*. Dette kan være fordi informanten opplever at retten til lykke hos de voksne kan gå på bekostning av barna. At informantene bruker barneombudet kan være for å rettferdiggjøre dette synet. Informanten er kritisk til at samfunnet ikke ser ut til å bry seg eller bryr seg nok om de barna som i foreldrenes jakt på lykke, ser ut til å bli glemt. Begge de nevnte sitatene gir meg tanker om de voksnes jakt på kjærlighet. Informanten ser ikke at noen bryr seg om de voksnes ”jakt på kjærlighet”. Når som helst får de nye samboere, og de dyrker kjærligheten uten å ta hensyn til barna. De voksne konstrueres som lykkejegere slik jeg oppfatter det. En annen assosiasjon jeg får er ordtaket, ”gresset er alltid grønnere på den andre siden av gjerdet”. Det å gå over på den andre siden, blir som å bytte samboer *når som helst* i jakten på kjærlighet. Når jeg da tenker på ordene *ser ikke at samfunnet bryr seg, og snakket med barneombudet*. Her kan det være at informanten bruker disse ordene da opplevelsen av at ingen i samfunnet våger å være talerør for barn som får det vanskelig på bakgrunn av foreldrenes valgte liv. Informanten posisjonerer seg som barnas talerør. Jeg får også tanker om at stefamiliene kunne vannet gresset der de er, istedenfor å tro at gresset er grønnere på den andre siden. Hadde stefamiliene vært godt forberedt, kunne det gå bra:

”Jeg tror ikke folk er forberedt på hvor vanskelig det er og så tenker de vel mer på liksom sine egne rettigheter, foreldrene ikke barnas, ja jeg har rett til å skille meg, jeg har rett til og altså har jeg rett til å finne ny samboer jeg har rett til å være lykkelig.”

Lykken er å være to, for det har jeg *rett til*. At informanten bruker disse ordene gir tanker om den romantiske diskurs, og går den ut over diskursen om barns rettigheter. De voksne har rett til ny samboer når den andre flyttet ut. Rett til å jakte på den rette. Ved å bruke orden *men det å bo sammen* får jeg tanker om at det kunne de latt være. For hvis de hadde visst hva det ville si å bo sammen så hadde de valgt annerledes slik jeg oppfatter dette sitatet.

To av informantene i mitt materiale er opptatt av hvor mange samlivsbrudd det er i dag. Ved flere anledninger nevnes den økende skilsmissemfrekvensen gjennom de siste tiårene, og nyetableringen av ny familiekonstellasjoner. Slik jeg oppfatter dem antyder de dette både direkte og indirekte:

”, i og med at vi fikk en ny ekteskapslov, den var omtrent som en bombe.. den kom vel i 93, og erstattet en lov fra 50 tallet tror jeg....()så var det akkurat som om liksom lokket for i lufta og det skjedde noe...”

Ved bruk av metaforer som ordet ”bombe” at når den nye ekteskapsloven kom så var det noe som skjedde. Det var en rask økning i antallet skilsmisser, noe hun beskriver med metaforen ”lokket for i lufta”. Med de mange skilsmisene, ble det mange barn som fikk erfare de ofte negative opplevelse i forbindelse med foreldrenes skilsmisse. Slik jeg opplever deres uttalelser synes de at vi i vårt samfunn har gått for langt i vår toleranse av skilsmisser og nyetablering av familier. Når informanten velger å bruke ordene *bombe* er mine assosiasjoner ødeleggelse og elendighet. Er det i dag ukorrekt å si at vår jakt på lykke og kjærlighet har gått for langt. Det går det for mye ut over våre barn.

En av informantene bruker ordet ”ofre” i forbindelse med å si noe om dette:

” og så føles det som om mor er redd for å miste denne nye kjærleken, det gjelder jo også far, men nå stilte du jo spørsmålet om mor, sånn at det er jo, det synes jeg vi ser veldig mye av altså, når et sånt ungt forhold er nytt, hvor mye man strekker seg for at det skal holde, og da hender det vel at barna, på en måte ikke ofres, men ja blir litt forlatt muligens...”

Informanten beskriver at for å beholde den nye kjæresten, så strekker mor eller far seg for at forholdet ikke skal ta slutt. Barna ofres ikke men blir litt forlatt. Både ordet *ofre* og *forlatt* gir assosiasjoner om noe som er trist og leit, og jeg får tanker om at barn blir tapere i foreldrenes kjærlighetsverden. Når mor eller far strekker seg slik informantene her sier så tenker jeg på godteriet seigmann. Men strekker vi den for langt så går den av på midten. Strekker de seg mot ny kjæreste eller mot barnet sitt? Eller blir det slik denne informantene sier, de må velge:

” ... En mor vil vel stort sett alltid beskytte barnet sitt altså man havner i en lojalitetskonflikt, hvem skal jeg velge, min nye mann ... eller barnet.. man kan faktisk komme så på spissen så det spørsmålet kommer opp... og det kan jo være sjalusi fra begge sider, altså barnet er sjalu på nye mannen og mannen er sjalu på barnet, og da er det ikke så lett å være mor som sitter der og skal forsøke å mestre dette her i alle retninger”

Videre kan det se ut til at det er lettere å bryte ut av forhold, hvis de steforelderen ikke har rukket å knytte bånd til barna. Blir det for mye konflikter er det blitt *lettvint*, en kan bare finne seg *en ny*. En av informantene uttrykte det slik:

"...og jeg tror nok det er en del barn som har det ille i dag nettopp fordi det er litt lettvint, altså funker det ikke så flytter vi ut igjen, og så finner vi en ny Per eller Pål, og så flytter vi sammen med ham, jeg tror at verden blir litt sånn forvirrende for disse barna....."

Vi velger våre partnere av kjærlighet og kjærlighet er limet i forholdet. Når kjærligheten dør kan vi velge oss ut av forholdet å jakte videre. Vi møter dette i ulike medier, og ikke minst i ulike serier på TV. Mine, dine og våre barn, og hvor de alle lever i harmoni som for eksempel i den amerikanske serien: "Step by step". Drømmer vi om kjernefamilien som det gode liv, og den romantiske diskurs hvor vi må føle noe for hverandre. Det må være kjærlighet hvis ikke er forholdet "dødt". I forelskelsens rus kan det se ut til at foreldrene ikke helt ser barna og hvilke mulige negative konsekvenser dette kan påføre barn.

Er gresset alltid grønnere på den andre siden av gjerdet?

Dette er min subjektive analyse av dataene og representerer ikke en sannhet. Dette har vært min måte å forstå, tolke og beskrive dataene på. Utfordringene har vært å finne bakgrunnen for hvordan informantene tenker som de tenker, for deretter å se hva de kunne ha tenkt, sagt eller gjort annerledes. Slik sett har også jeg konstruert denne virkeligheten som jeg har sett her.

5 Drøfting av resultatene fra analysen

Her vil jeg trekke noen tråder mellom resultater av analysen, og relatere dette til den valgte teorien og empirien i dialog med informantenes og min stemme. Bakteppe her er diskursen om at stefamilier en krevende familieform og den romantiske diskurs og troen på kjærligheten som ser ut til å leve i beste velgående (Øfsti 2008). "*Vi setter gifte rekord*" (Øfsti 2008:364) I dag gifter de fleste seg av kjærlighet, og når kjærligheten er død skiller vi oss. Slik uttrykte en av informantene det, funker det ikke "*så finner vi oss bare en ny Per eller Pål*".

5.1 Stefamilien er et krevende prosjekt

Et av de sentrale resultatene fra analysen i denne kategorien var blant annet det å etablere en ny familie etter samlivsbrudd byr på utfordringer, og det er et krevende prosjekt. I strukturell familieterapi er en opptatt av familiens indre oppbygging (Hårtveit & Jensen 2004). Ved samlivsbrudd og dannelse av nye familier kreves det en omstrukturering som kan oppleves krevende og vanskelig for paret/stefamilien. Hvordan avklare grenser og roller seg i mellom som par og de barna paret har med seg inn i stefamilien. Vedvarer den dysfunksjonelle strukturen blir dette tema terapeuter kan ta grep om (Hårtveit & Jensen 2004). De ulike endringer foregår ikke alltid uten smerte, og for en gruppe barn er samlivsbrudd og også dannelse av nye familier smertefullt (Lervik 2007). Når det oppstår konflikter som familiene selv ikke klarer å håndtere oppsøker familien familievernkontorene. Slik jeg da har forstått informantene står stefamilien overfor store utfordringer. Disse utfordringene var noe stefamiliene ikke kunne ha viten om, da de ikke hadde kunnskapen om de ulike typer konflikter de ville kunne bli utfordret på i etableringsfasen. Utfordringene var mange. Slik jeg har tolket informantene var uklare roller en av utfordringene som kom opp i samtaler med stefamiliene. En annen utfordring for stefamiliene, var at i begynnelsen av et forhold kunne det være at "kjæresteparet" glemte eller glemmer sin foreldrerolle slik at barna kunne oppleve seg forsømt (Vishers & Vishers 1982). En tredje utfordring som det kan se ut som stefamilier sliter med, slik informant ser det, er der den ene voksne er på parti med barnet mot den andre voksne i stefamilien. Innen strukturell terapi kalles dette triangulering. I en stefamilie kan det se ut til være vanskelig og ikke alliere seg med sitt biologiske barn, hvis stefar eller stemor oppleves urettferdig (Minuchin, Nichols, Lee 2006, Hårtveit & Jensen 2004). Anderson (2008) som hevder at språk konstruerer mening ville kanskje pekt på at denne diskursen om at stefamilier er en krevende samlivsform i seg selv skaper en holdning til at stefamilie prosjektet er utfordrende. Det kan også tenkes at tallenes tale er med på å

oppretholde en slik diskurs (Jensen 1999, Størkesen 2006). Dette er også en stemme som bør regnes med.

Et annet resultat fra min analyse var konstruksjoner rundt begrepet *tid* som ofte kom opp i samtale mine med informantene. *Tid* så ut til å være sentral i flere betydninger av ordet. For liten tid, for mye tid, for kort tid og for lang tid.

Hva er tid? Hvis ingen spør meg, vet jeg det. Men hvis noen spør meg, vet jeg det ikke (St. Augustin av Hippo, Wikipedia).

Jeg oppfattet at *tid* som noe viktig, og at det hadde innvirkninger på flere temaer stefamilier sliter med. Det er temaer som forskjellsbehandling, sjalusi og hvilken rolle de har, eller skal ha i stefamilier. Dersom stefamilier som strever hadde gitt forholdet tid, ville mange av de utfordringer de møter ikke blitt så alvorlige, slik jeg forstår informanter når de snakker om tid i forbindelse med stefamilier. Alle informantene forteller at når det blir problemer, kan det se ut til at foreldre *for fort* finner seg nye partnere blant annet. Alle informantene er opptatt av at de stefamilier som bruker god *tid* i etableringen går det oftest bra. Slik jeg har forstått Vølstad (2004) var dette også noe hun pekte på i sin oppgave. Dette sammenfaller også med det Thuen (2004) fant, med henblikk på at foreldre ikke opplevde å få nok tid med egne barn. Eller steforelderen opplevde å ikke få nok tid med sin kjæreste. En kan tenke seg at de foreldrene som bruker tid til å ta barnas perspektiv, slik en informant er inne på, er stefamilier vi sjeldent møter i hjelpeapparatet. Det kan da være at foreldrene har latt barna gjenvinne stabilitet etter foreldrenes samlivsbrudd, og brukt lengre tid før eventuell etablering av stefamilie (Vishers & Vishers 1982, Haaland 2003). Informantene var opptatt av at det tar tid å bygge tillit hos barna, det er viktig at foreldre og steforeldre tar hensyn til dette. Dette sammenfaller med det Haaland (2003) sier når en som forelder skal ha som utgangspunkt at det alltid er for tidlig for barn å etablere nye familiekonstellasjoner. Det kan se ut som det tas liten høyde for at nyetablering tar tid.

Informantene vektlegger viktigheten av å bruke nok tid både på skilsmisseprosessen og i etablering av ny forhold. Jeg tolker at informantene konstruerer seg som barnas talerør, med utgangspunkt i diskursen om barns rettigheter. At barn trenger lang tid for å venne seg til nye situasjoner, i forbindelse med brudd og nyetablering av familien, er noe informantene kan se ut til å enes om (Thuen 2004). Der det har vært konfliktfylte skilsmisser, ser det ut til at flere forskere enes om at dette er belastende for barn, og det kan føre til psykososiale problemer. (Rød, Ekeland, Thuen 2008. Lyngstad og Kitterød 2008/55, Størkesen 2006, Nævdal og Thuen 2004).

I artikkelen om Lerviks(2007) masteroppgave hevdes det at samfunnet forventer rask tilpassning fra barn. Slik jeg oppfatter Lervik(2007) blir dette feil for barna. De trenger tid, og å danne ny familie raskt etter bruddet, vil for noen barn være et nytt stressmoment som kan føre til utvikling av negativ atferd hos barna (Lyngstad, Kitterød 2008/55). Når stefamiliene tar kontakt for råd og veiledning ved familievernkontorene bør en ikke la denne kunnskapen lukke for en åpen dialog. Som terapeuter kan man ha en ide om hvor man bør ”gå” i terapien, men dette kan ikke forutses skriver Anderson(2008). Det vil stadig kunne skje endringer i dialogen eller samtalen. Det som skjer bør være spontant. ”Responding into the moment”, beskriver Anderson (2008). Man må respektere den andre nevner Anderson(ibid) fordi mange ganger kan det være at det handler det om den enkeltes kamp hvor de strever med egne dilemma. De fleste ønsker og drømmer om å leve sunne og produktive liv. Det er viktig at både de enkelte medlemmene av stefamilien og terapeut har eierforhold til prosessen i dialogen (ibid). I samtale blir det som tidligere nevnt, viktig å respektere familiene. En må høre respektfullt på familiene. Som terapeuter har også vi mye å lære av de utfordringer stefamiliene bringer inn i samtalen. En må respondere med den andre. En må forsøke å forstå den andre. En må reflektere om eller dele indre tanker. En må ha tid nok og rom nok til å snakke og å lytte (ibid). Kan diskursen om kjernefamilien som den riktige familieformen være til hinder for terapeutene / informantene i å være slik til stede, som skrevet over, i samtalen slik Anderson(2008) beskriver? Dette var blant annet noe jeg tenkte en god del på under analysen. Er det opplest og vedtatt at stefamilier en vanskelig samlivsform, eller kan vi utfordre den diskursen ved å åpne opp for en type dialog som åpner opp for annen språkdrakt når det snakkes om stefamilier (Anderson 2003,2008)?

Det kan se ut som om de diskurser informantene kan ha, er utslagsgivende for at de fremstiller seg som normative i samtaler med stefamilier ut fra egne konstruksjoner om hvorfor stefamilie er en krevende samlivsform. Slik jeg oppfatter informantene har de en subjektposisjon som rådgivende. Blir det slik at med den viten vi har som terapeuter, så inntar vi en ekspertrolle overfor de stefamilier som sliter, slik at vi da kan påvirke stefamiliene med tanke på barnas beste? Det kan se ut som terapeutene posisjonerer seg som barnas talerør ut fra kunnskap om de psykososiale vansker en del barn får på bakgrunn av konfliktfylte skilsmisser, og videre inn i nye familiedannelser (Lervik 2007, Størkesen, 2006).

Ut fra analysen var også tema forskjellsbehandling kom til uttrykk, *du behandler ikke mitt barn som ditt barn*. Informantene ga uttrykk for at det oftest var en mor som opplevde at deres barn ble utsatt for forskjellsbehandlingen. At informantene sitter med en slik erfaring kan

knyttes til at det er flere barn som bor med stefar enn med stemor (Størkesen 2006, Jensen 2001).

Forskjellsbehandling blir synlig på ulike punkter slik jeg ser det i mine resultater. Når en opplever urettferdighet enten mot seg selv eller sine barn vekker det sterke følelse hos forelderen. Levin (1994) tar opp at mye kan tyde på at det finnes følelsesmessige forskjeller en stefar kan ha til sitt stebarn, kontra sitt biologiske barn. En er avhengig av hvor mange år stefar har kjent stebarnet og hvor mye kontakt de har hatt. Over tid vil barn knytte seg til en ny omsorgsperson (Løvlie Schibbye 2002). En av informantene bruker ordet *ikke mulig*, om det å kunne elske et barn som ikke biologisk er ditt eget. Forventninger om at barna skal elske steforelderen eller steforelderen skal elske barna, er ødeleggende for stefamilier skriver Vishers & Vishers (1982). Med kunnskap om hvordan skape gode relasjoner vil terapeutene kunne hjelpe stefamilier. Juul (2005) skriver om fire sentrale verdier som er med på å skape gode mellommenneskelige samspill. Dette er likeverd, integritet, autentiske og ansvarlighet. Det første innebærer at man behandler hverandre med verdighet og respekt, samt at en gjensidighet og anerkjennende dialog fremheves (Anderson 2003, 2007, 2008). En av informantene, slik jeg oppfatter det, legger dette til grunn i samtaler med stefamilier. Hun sier at *en kan muligens ikke elske barnet, men respektere...* Det andre sentrale begrepet er integritet som knyttes til behovet for å bevare og utvikle oss selv skriver Juul (2005). Han hevder at vi lever i et livslangt spenningsfelt mellom integritet og samarbeid. Her er behovet for å tilpasse seg de menneskene som er verdifulle for oss kontra behovet for egenutvikling sentralt. En konfliktfri og smertefri barndom resulterer nødvendigvis ikke i lykkelige barn. Dette begrunner han med at det å oppleve sorg og tristhet også er nyttige erfaringer for egenutvikling og selvstendighet. Å være autentiske krever at vi kan utrykke de ordene og følelsene som er ekte og sanne for oss. Juul (2005) fremhever at vi som voksne bør gå frem som gode rollemodeller og hjelpe barna våre til å bli mest mulig autentiske. Det viktige her er å fremstå som ekte ovenfor dagens hendelser og ikke minst vise interesse for barna (ibid). Når jeg opplever at informantene konstruerer seg som barnas talerør kan det være at de opplever foreldrene som lite autentiske. Informantene er bekymret for at barna har blitt glemt i de voksnes jakt på kjærligheten. Barn som opplever å få en stemor eller stefar kan mer oppleve at de *mister* en voksen, enn at de får en i tillegg. De kan oppleve at biologisk mor og far bruker mye tid på sin nye kjæreste, og ikke så mye tid på dem (Vishers & Vishers 1982). At det oppstår sjalusi er ikke uvanlig i stefamilier (Thuen, 2004). Informantene er opptatt av at de voksne som danner stefamiliene bør være realistiske til de utfordringer som kommer og sjalusi er i følge informantene og Haaland (2003) en av utfordringene.

For å hjelpe stefamilien vil det kreve at terapeuten og stefamilien klarer å skape en god relasjon, slik at terapeuten kan gi stefamiliene kompetanse til selv å se muligheter og gjøre det umulige mulig. Kunnskap om familiene skjer i en samhandlende dialog med terapeuten (Anderson 2003,2007,2008).

Det er sentralt i den ”ikke vitende” holdningen at terapeutens forklaringer og forforståelse ikke blir begrenset av tidligere sannheter og forståelser (Lundby 2003). Forstår terapeuten for fort kan dette bidra til at de forforståelsene eller diskurser lukker for dialogen (Anderson 2003).

På 1950-tallet ble de første familievernkontorene etablert. Tanken bak var å forebygge skilsmisser. Ekteskap og kjernefamilien ble sett på som den beste rammen for barn å vokse opp i (Hårtveit & Jensen 2004). Denne diskursen kan se ut til å være rådende for mine informanter, slik jeg har tolket analysen. Men diskursen om at det er så vanlig å skille seg synes jeg også ser ut til å være fremtredende, er det en rådende diskurs i vårt samfunn i dag? Er det blitt så vanlig å skille seg slik den ene informanten uttrykker det og tallene viser oss, at vi ikke bryr oss, eller reflekterer over konsekvensene for barna (Jensen 2001)? Informanten posisjonerer seg som både konservativ og barnas talerør, og de andre som ikke mener det samme som informanten er radikal. Informanten kan se ut til å være styrt av diskursen av kjernefamilien som det beste for barn å vokse opp. Blir drømmen om kjernefamilien en romantisk diskurs som stefamilier gjerne vil gjenskape, og med hjelp fra oss som terapeuter? I terapien jobbes det for at stefamilien skal finne sin struktur og sine roller. Jobbes det like mye for å få stefamilien til å holde sammen eller blir det slik som den ene informanten sa det: *”funger det ikke så flytter vi ut igjen, og så finner vi en ny Per eller Pål, og så flytter vi sammen med ham”*. Er det her jakten på kjærligheten har grobunn? Vi søker den romantiske diskurs om kjærlighet i parforhold, og vi leter stadig etter dette (Øfsti, 2008). Kan det være drømmen om kjernefamilien det jakes på i nye konstellasjoner? Eller er det drømmen om å elske og å bli elsket? Øfsti (2008:364) skriver *”å finne den rette handler om fritak fra eksistensiell ensomhet”*. Familier som etableres for andre eller tredje gang har et inderlig ønske om, at de denne gangen skal lykkes, få det til(Levin 1994). Kan det være at stefamilier strekker seg langt for at de denne gangen skal lykkes (Haaland, 2003)? Dersom den ”raske” nyetableringen framstår som vellykket i starten, kan det bli urealistiske forventninger til fortsettelsen slik at det blir mye konflikter (Vølstad, 2003). Dette kan resultere i at stefamiliene gir opp for tidlig, og før de har gitt stefamilien en reel sjanse, noe som igjen kan oppleves som en stressende faktor for barn (Lyngstad og Kitterød 2008/55).

I mitt materiale kom det frem at de foreldrene som samarbeidet dårlig, var blant annet foreldre der kun den ene parten hadde fått ny partner. Det ble da en *slags ubalanse* som en av mine informanter sa det. Hvis den andre parten også fikk ny partner samarbeidet de biologiske foreldrene ofte bedre. Dette ser jeg sammenfaller med det Thuen (2004) fant i sin undersøkelse og at dette da fikk en dempende innvirkning på konflikten og samarbeidet bedret seg.

Levin(1994) hevder i sin undersøkelse er motivasjonen for nyetablering er ofte sterk. Viljen og ønske om å lykkes andre gang er stor. Da kan stefamilier få mulighet til å skrive om sin historie fra å mislykkes til å lykkes (Lundby 2003). Allikevel ser vi av tall i skilsmissestatistikken at 60 prosent skiller seg i denne gruppen. Det synes som diskursen, om at det er for lett å skille seg, kan være mer fremtredende for stefamiliene. Dette kan være med på og opprettholde konstruksjonen om stefamilier som et umulig prosjekt.

Hvordan kan vi praktisere familieterapi i denne omskiftelige verden, spør Anderson (2008) Om dette beskriver hun syv grunnleggende antakelser slik jeg har forstått det. Det første er å holde fast ved skepsis. Vi bør alltid være i en spørrende posisjon. Det er viktig å kunne tre tilbake og tenke på hva som kan være nyttig for denne familien. Her tenker jeg det blir viktig å være bevisst våre diskurser slik at de ikke begrenser og lukker for muligheter i dialogen. Unngå generaliseringer. Vi er dyktige i kategorisering. Det ligger en risiko i at man kan relaterer mer til kategorien enn til ulikheten. Dette kunne være faren for mine informanter at de, ved å forstå for fort, lukket for ulikhetene og dermed nye muligheter i dialogen. Vi behandler/samtaler med mennesker og ikke diagnoser.

Kunnskap som en interaktiv sosial prosess. Hver enkelt stefamilie som besøker terapirommet er forskjellig, og deres historie og kunnskap må tas med inn.

Verdsett lokal kunnskap. Bruke de vi arbeider sammen med for på den måten å skape kunnskap.

Språk er en kreativ sosial prosess. Språk er både levende og flytende og alle de ulike måter som vi uttrykker oss på. Det være seg det verbale språket, de kroppslige uttrykk, hvordan vi puster og våre ulike bevegelser og fakter. Vi uttrykker oss alle på mange ulike måter samtidig. Noen ganger kan vi bli mer opptatt av å si hva det betyr for oss. Det kan være vi bare tror vi vet hva det betyr.

Kunnskap og språk som transformerende. Det er stadig i forandring som en elv, alltid i bevegelse. Anderson (2008) ønsker å bruke ordet ”transforming/transformation” i stedet for ”change”, slik jeg oppfatter henne mener hun at mennesker ikke nødvendigvis må forandres

men endres eller omskapes. Det er viktig å tenke på at vi som terapeut(en) også er i fare for endring eller skapes om hevder Anderson(2008)

Postmodernismen er bare en av mange diskurser og den er nødvendigvis ikke noe bedre enn noe annet. Anderson (2008) sier med dette at det er bare en annen måte å forstå på eller et annet utkikkspunkt til verden, og er bare en av mange diskurser. Ingen av disse er bedre enn noen av de andre. Vi bør ikke refusere noe fra vårt eller andres personlige liv fordi alt må regnes med. Slik sett opplever jeg mine informanter som ekte i den forstand at de sammen med meg delte sine oppriktige tanker og erfaringer fra jobbing med stefamilier.

Det handler ikke om en teknikk. Det handler om en måte å være på, en livsfilosofi eller en holdning, hvor vi er konversasjonspartner sammen med de andre (Anderson 2008).

Andersen(2005), slik jeg har forstått ham, snakker om dette som å gå ved siden av klienten.

Slik jeg oppfatter informantene, kan det se ut til at noen av de som prøver å danne ny familie gir opp for fort. Slik jeg har tolket materialet mitt, så synes jeg også et annet hovedbudskap er at stefamiliene ikke helt vet, eller har brukt nok tid på finne ut, hvilke familie de er, eller ønsker å være. Levin (1994) fant at familiene ofte ble dannet etter tre forskjellige mønstre. En stefar eller stemor bør ikke ta på seg foreldrerollen for raskt nevnes også av informantene mitt materiale. Det kan godt være det er et ønske fra biologisk mor eller far, men barn trenger tid. Slik jeg ser det fra informantenes side så opplever de usikkerhet hos de voksne i stefamilier på hvilke rolle de skal ha og bør ha. I noen situasjoner kan den biologiske forelderen forvente at de tar en foreldrerolle, og noen ganger ønskes det ikke. Det kan også se ut til at det forventes at de skal vite når. Levin(1994) fant i sine undersøkelser at det er lettere å være stefar enn stemor. Levin (1994)nevner at det er interessant med de forventningene til at sterollen skal være vanskelig. Noen undersøkelser Levin(1994) viser til sier at sterollen er vanskeligere enn foreldrerollen, mens andre igjen sier at det er en myte at sterollen er så vanskelig, det er heller det at foreldrerollen er vanskelig i seg selv. Det er flere stefedre, da det som oftest er mor som har barna boende sammen med seg mesteparten av tiden (Jensen 2001). Haaland(2003) skriver at steforeldrerollen ikke er gitt, den må i hvert enkelt tilfelle erverves. Både informantene og litteraturen viser til at rollen må tilpasses ut i fra hva som er mulig i de ulike stefamilien. Det hevdes at mangelen på klare rolledefinisjoner i stefamilier fører til ulike konflikter. Når steforelderne har distansert seg oppleves det konflikter. Når steforelderen blir for pågående blir det konflikter hevder Vishers & Vishers(1982). Vishers & Vishers (1982) skriver at stefamilienes første oppgave må være å oppnå integrasjon, det vil si, emosjonelle bånd, tydelige rolleavklaringer, og en tydelighet til hvem

som tilhører familien og ikke. Slik jeg oppfatter informantene har stefamilier som kontakter familievernkontoret ikke brukt tid på å tydeliggjøre ulike roller og forventninger i familien. Ved samtaler med stefamiliene har terapeuten mulighet til å observere samspillet til hele stefamilien. Dette gir terapeuten mulighet til å ta et metaspråk i undringen, og slik jeg forstår det bruker informantene denne teknikken (Løvlie Schibbye 2002).

Det kan oppleves vanskelig og knyttet gode følelsemessige bånd til barna i stefamilier. Blir det gjort gode forarbeider, kan en steforelder finne sin rolle, og bidra positivt inn i oppdragelse av barna (Haaland 2002).

Den biologiske diskurs ser ut til å være gjeldende hos informantene. Informantene posisjonerer seg slik at det er de biologiske foreldrene som skal ha ansvaret. Ved gjennomgang av intervjuene så oppfatter jeg at informantene mener at steforelderen helst bør være en tilleggsressurs. Sterollen får en kjønn utforming, da det ser ut til at tradisjonelle kjønnsrolle legger føringer for hvordan vi skal leve våre liv. Kvinnen, enten hun er mor eller stemor, tar på seg rollen som den som stort sett har ansvaret for barn og hjem. Og for kvinnene kan dette bli et dilemma (Levin 1993).

Barna har oftest en mor. Går stemor inn og prøver å være lik den tradisjonelle rollen en mor har kan det oppstå problemer. Dette dilemmaet tar også Vølstad (2004) opp i sin undersøkelse. Hun peker på at en tydelighet og åpenhet rundt dette dilemmaet ville gjøre stemorrollen mindre usikkert. Vølstad (2004) skriver at en stemor må selv konstruere sin rolle. Ofte har ikke stemor noen rollemodeller. Dersom det hadde vært mer åpenhet og tydelighet om hva en slik rolle skulle inneholde kunne man ha forhindre noen av de vanskelige utfordringene stefamilier står ovenfor. Dette oppfatter jeg at informantene også er opptatt av. Informantene posisjonerer seg som tydelig rådgivende overfor stemor slik at hun kan finne hvordan hun best kan være stemor overfor sine stebarn. Informantene snakker ikke om menn på den samme måten (ibid)

Mangelen på rollemodell vanskeliggjør stemorrollen (Levin 1993). Det å utforme sin rolle i stefamilie byr på ekstra utfordringer da det fortsatt er sterke kulturelle forventninger til kjønn. Enten vi vil eller ikke er det sterke føringer på hva kvinner skal og ikke skal gjøre. Kvinnens følger ofte tradisjonelle kjønnsrollemønster selv i dag (Levin 1993)

I møte med stefamiliene er det viktig at terapeutene er gjestfrie. Anderson (2008) referer i denne sammenhengen til Filosofen Wittgenstein, som har sagt at gjestfrihet *er å gå hånd i hånd med*. Slik kan en bygge gode relasjoner til stefamiliene i terapirommet. Vi skal være gjestfrie. Anderson (2008) skriver at vi kommer inn i andres liv som en gjest. Hun skriver videre at det også er viktig å være en god vert. Det er viktig å få de ulike stefamilie medlemmene til å føle

seg vell. Som terapeuter kan vi ikke se alt. Vi ser det som stefamilien vil vise oss der og da, og det er der spørsmålene starter. Det må gjøres på en høflig og vennlig måte. For eksempel si til familiene: Du snakket om det, kan jeg spørre om det og det. Det kan være at stefamilien ikke helt vet hvorfor vi terapeuten er nysgjerrig. Det kan også hende at de ikke alltid er klare til å svare. Stefamiliene må oppleve å ”få” terapeutens nysgjerrighet. Da begynner den dialogiske prosessen (Anderson 2008)

Det er sentralt i den ”ikke vitende” er at terapeutens forklaringer og forforståelse ikke blir begrenset av tidligere sannheter og forståelser (Lundby 2003)

Forstår terapeuten for fort kan dette bidra til at de forforståelsene eller diskurser lukker for dialogen. Jeg synes det så ut til at informantene konstruerte seg som vitende og ekspert, men videre så tolker jeg det også til at de er ”ikke-vitende”. Men dette avhenger av hvordan de lar sine ulike diskurser om stefamilier bli til positive kreative filter som åpner dialogen og ikke stenger. Stefamiliene er de som er ekspert på det som de har med seg inn i samtalen.

Terapeutene har ekspertise på hvordan man skaper rom i dialogen. Faren med denne ekspertise vi har med oss inn i samtalen er at vi kan ha med negative erfaringer fra fortiden.

Vi har med oss våre fordommer (Anderson 2008). Det kan stenge for den åpne dialogen.

Anderson (2008) skriver at en ekspert er en som hjelper mennesker til å hjelpe seg selv. Ikke-vitende betyr ikke at vi ikke vet men kanskje ha en ydmyk holdning til kunnskap. For terapeutene vil det i møte med stefamiliene være viktig for hvordan de posisjonerer seg, slik at de ikke lar diskursen om at dette er umulig lukke for stefamiliens muligheter. I et slik perspektiv synes jeg informantene balanserer mellom vitende og ikke-vitende. Om balansen er passe nok vil være avhengig av om terapeutene og stefamiliene klarer å skape en god relasjon, slik at terapeuten i dialogen kan gi stefamiliene kompetanse til selv å se muligheter og gjøre det umulige mulig (Anderson 2003,2007,2008).

5.2 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.

Troverdighet viser til om jeg i denne oppgaven har utført undersøkelsene på en tillitvekkende måte. Jeg har i denne oppgaven prøvd å gi konkrete og utfyllende beskrivelser ut fra innsamlet data. Jeg har i denne oppgaven prøvd å gi konkrete og utfyllende beskrivelser ut fra innsamlet data. Selv opplevde jeg å ha informasjonsrike informanter, og underveis i undersøkelsen og skriveprosessen, har lesegruppen jeg var en del av gått gjennom mitt materiale. Vi har hatt regelmessige møter og drøftet ulike problemstillinger knyttet til våre oppgaver (Thagaard, 2006).

Mine personlige og faglige erfaringer har påvirket mitt valg av problemstilling og de spørsmålene som ble valgt til intervjuene. Dette har jeg så langt det er mulig vært bevisst under hele arbeidet med oppgaven (ibid).

Resultatene i denne oppgaven er mine subjektive tolkninger. Jeg har hatt lesere som har gjennomgått analysen og gitt gode tilbakemeldinger, men tolkningene er ut fra mitt ståsted. En annen med et annet utsiktspunkt ville kanskje sett noe annet.

Dette er en kvalitativ undersøkelse med få informanter fra familievernkontor og mine resultater vil ikke representere denne gruppen. Men jeg vil derimot anta at tema, og noen resultater, er gjenkjennbart (ibid).

6 Avslutning

I denne oppgaven har jeg belyst tema stefamilier og hvordan et utvalg familierapeuter forstår deres utfordringer. Mitt utgangspunkt for å velge dette tema var et ønske om mer kunnskap, på de områdene jeg opplevde som krevende, i arbeidet med stefamiliene.

Gruppen barn som opplever å leve i ulike stefamilie konstellasjoner kan etter hvert bli stor. Å leve i stefamilie ser ut til å gi voksne og barn store utfordringer.

Ved å fokusere på språkets betydning har jeg selv blitt mer bevisst på hvordan språket kan være med på å danne ulike virkelighetsoppfattninger/diskurser om stefamilier som blir gjeldende i vårt samfunn.

I gjennomgangen av mitt materiale fant jeg fire dominerende diskurser. Det er krevende å danne en stefamilie. Informantenes erfaringer var at få hadde satt seg inn i, eller tenkt gjennom hvilke utfordringer som ville komme ved dannelse av stefamilie. En kan si at de ulike utfordringene opptrer også i kjernefamilien, men i stefamilier kan det ha litt annen karakter og komme sterkere til uttrykk, slik det fremkommer i mitt materiale.

Det er forskjellsbehandling av barna i stefamilier. En blir ikke like glad i andres barn som i sine egne. En stemor eller en stefar behandler hverandres barn ulikt slik jeg ser det i mitt materiale. Gran (2007) skriver i sin bok at enkelte synes det er forbundet med skam å ikke like eller klarer å bli glad i stebarnet sitt. Det kan være vondt for en mor eller far å se at barnet ikke har det optimalt, og det kan skape konflikt at den nye kjæresten ikke behandler barnet slik en forventer eller ønsker. Slik det fremkommer i mitt materiale kan en og bør en respektere barnet. Slik vil en etter vært kunne lære seg å bli glad i barnet bare en gir seg selv og barnet tid.

Barn kan sees som symptombærere på at noe er galt i familien. Barn kan reagere med sorg på foreldrenes samlivsbrudd, og mange barn ser ikke alltid det positive med foreldrenes nye kjæresten. Det kreves mye jobb i etablering av stefamilien. Alle i den nye familien trenger tid til å finne sin plass og tilhørighet, dette var noe alle informantene snakket om. Det var viktig å bruke nok tid slik at de kunne bli en stabil stefamilie.

Jakten på kjærligheten er høyt verdsatt. Det kan se ut til at foreldre glemmer barna fordi kjærligheten blir viktigere. Går jakten på kjærligheten utover foreldreskapet? Jeg finner at alle informantene er opptatt av barnets stemme samt lytte til deres perspektiv. Jeg tenker dette er ekstra viktig å ta med inn i stefamiliene, hvor barn kan oppleve å bli glemt av sine foreldre.

Noen stefamilier tar kontakt med, eller blir henvist til hjelpeapparatet fordi barnet er problemet. De ønsker råd om hva de kan gjøre med barnet. Stefamilien kan være inne i et samspill av beskyldninger og forsvar. Her, som i annen terapi, er det viktig å møte partene med anerkjennelse og undring slik at det skapes rom for dialog. Det blir viktig at terapeuten inviterer til en dialog som bryter av eventuelle anklagelser og forsvar. Videre er det viktig at terapeuten jobber med familiemedlemmene slik at de selv ser hvordan de er med å påvirker hverandre og samspillet i familien.

Det er mange ulike og sammensatte årsaker til at stefamilier sliter med å finne sin form. Det er viktig med tydelighet i hvem som er familie, og å bruke tid på å bygge opp gode og stabile relasjoner. Blir det gjort godt forarbeid og brukt god tid så oppfatter jeg at stefamilier vil ha gode vekstmuligheter.

Det å få steforelder kan være et ” både og”. For barn som bor sammen med en steforelder over tid kan dette bli en ressurs. Barn kan få tilgang på et større sosialt nettverk med muligheter for flere voksne, som kan fungere som trygge voksne de kan henvende seg til både i gleder og sorg.

Tanker om videre forskning

Foreldre og steforeldre har fungert som barns talerør, slik at mye av den kunnskapen vi har om stebarn er de voksnes forestillinger om hvordan barn har det (Levin 1993).

Jeg synes det ville være berikende for mitt arbeid å vite mer om hvordan stebarna opplever stefamiliens utfordringer, gleder og muligheter. Jeg kunne svært gjerne ønsket meg mer av barnas perspektiv. Et annet spørsmål jeg også kunne tenkt meg å vite mer om er hvilke tanker og opplevelse familienettverket har. Jeg tenker på tanter, ste – tanter, onkler, ste – onkler og ikke minst besteforeldre og ste – besteforeldre. Hvis forskning kan få frem mer av variasjonsrikdommen som finnes hos stefamilier i vårt samfunn i dag, kan dette bidra til at stefamilier i etablering kan dra nytte av dette.

Kunnskap og innsikt vil gi fagfolk bedre utgangspunkt til å gi råd og veiledning, men Thuen(2004) skriver at kunnskap alene løser ikke konflikter, men det kan åpne opp for dialog og muliggjøre løsninger. Vølstad(2004) som forsket på stemødre, tar til ordet for at hvis det var mer åpenhet rundt rollen som stemor ville dette bidra til å gjøre det lettere for stefamilier, og hindre noen konflikter.

Stefamilier, med de utfordringer de ofte står overfor, der kreves det stor vilje og motivasjon for å få det til å fungere. Jeg tror at de fleste steforeldre har glede av å hjelpe, samt støtte sin partners barn. Det kan også være at mange barn har det bedre med en steforelder enn at mor eller far fortsatte som enslige.

Oppgavens tema har vært stefamilienes utfordringer og har dermed fått et problemorientert fokus. Jeg håper allikevel at denne kunnskapen som fremkommer her, kan brukes i samarbeid med stefamiliene, for å utforske stefamilienes muligheter i en samskapende dialog.

Det er viktig for terapeuten å formidle at vi kan hjelpe familien til selv å finne løsninger, ikke finne løsningene for dem.

Referanser

Andersen T. (2006) *Reflekterende processer*. Psykologisk forlag.3. Utgave, 2.opplag

Anderson, H.(2003): *Samtale, sprog og terapi*. København. Hans Reizelts Forlag.

Anderson, H., Gehardt, D. ed. (2007) *Collaborative Therapy. Relationships and Conversations that make a Difference*. London/New York: Routledge.

Anderson H. (2008) *Collaborative practice relationship and converations that make a difference*. Playa del Carmen 2008, www.nfft.no

Anderson,H & Goolishian,H. (1992) *The client is the expert: A not-knowing approach to therapy*. I McNamee & Gergen (eds.) *Therapy as social construction*.London.Sage.

Aftenposten, A-magasinet (2009) "Egosentrisk far"
<http://www.aftenposten.no/amagasinet/morch/article3403839.ece>

Dalland, O. (2000) *Metode og oppgaveskriving for studenter*, - 3. utg., Gyldendal akademisk, Oslo.

Dejong, P. & Kim Berg, I. (2006) *Løsningsskapende samtaler*.1.utgave 2.opplag

Dysthe, O. red.(2001) *Dialog, samspill og læring*. Oslo: Abstrakt Forlag A/S.

Eco, U. (2007) *Kunsten å skrive en akademisk oppgave*. IDEM forlag.2.opplag.

Elgesem, E. (2009) www.bufetat.no

- Foucault, M. (1999) *Diskursen orden*. Spartacus forlag.
- Gran, S. (2007) *Kjærlighet i hastighetens tid*. Aschehoug & co. 2. opplag.
- Haaland, K. R. (2003) *Barnet i skillsmissen*. Universitetsforlaget. 2. opplag.
- Hårtveit H.; Jensen P. (2004): " *Familien, - pluss en*" Oslo. Universitetsforlaget.
- Jensen, A. (2001) *Barn bor med far når far bor med mor*. Samfunnsspeilet nr.3
- Jensen, A. (1999) *Samboerne og samfunnet*. NOU 1999: 25 ISBN 82-583-0496-8 Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Statens trykning Vedlegg 4
- Jensen, P. (2006) *Hvordan kan " den store psykiatridebatten" påvirke forståelsen av familierapiforskning?* Fokus på familien nr.2, s. 91-107
- Johnsen A., Sundet R., Torsteinson V.W. (2008) *Samspill og selvopplevelse*. Universitetsforlaget, 3. opplag
- Juul, J. (2005) *Livet i familien*. Pedagogisk forum
- Kopperud, E. (2008) " *Hva gjør vi med barna?" Diskurser om barn og samlivsbrudd*, Fokus på familien nr.4, s. 317- 334
- Kvale S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam, Gyldendal.
- Langdridge, D. (2006) *Psykologisk forskningsmetode*. Tapir akademisk forlag
- Lervik, B. (2007) *Utroskap rammer barn hardt*. Aftenposten
<http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/article2108591>
- Levin, I.: *Stefamilien -variasjon og mangfold*. Aventura forlag A/S 1994

Lundby, G.(2003): *Historier og terapi. Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier.* Tano Aschehoug Forlag. Oslo.

Lyngstad, T og Kitterød R.(2008):*Hvordan går det med barn som har lite kontakt med den ene forelderren? En litteraturgjennomgang av norsk og utenlandsk forskning.*
http://www.ssb.no/emner/02/01/20/rapp_200855/rapp_200855.pdf

Løvlie Schibbye, A. (2002) *En dialektisk relasjonsforståelse.* Universitetsforlaget

Moxnes, K. (2004)*Skånsomme skilsmisser -med barn i fokus.* Høyskoleforlaget

Moxnes,K. (2004) *Samlivsbrudd I: Brandt,Berit og Moxnes,Kari(red.) Familie for tiden.* Tano Aschehoug 1996, 3.opplag.s122-141

Moxnes,K. (2004) *Foreldrenes samarbeid etter skilsmisse I: Brandt,Berit og Moxnes,Kari(red.) Familie for tiden.* Tano Aschehoug 1996, 3.opplag.s.177-195

Minuchin, S. Nichols, M. P. Lee W. (2007) *Assessing families and couples.* Pearson Education, Inc.

Nævdal, F. & Thuen, F. (2004). Residence arrangements and well-being: A study of Norwegian adolescents. *Scandinavian Journal of Psychology*, 2004, 45, 363-371

Steinar B. og Trond K. (2001):*Kaos og kosmos.* Kalle forlag 1996,3.opplag.

Syrstad E.(2008) *Er det alltid viktigst å kunne velge?* Masteroppgave , Diakonhjemmets høyskole

Størkesen, I. (2006) *Parental divorce: psychological distress and adjustment in adolescent and adult offspring»*
<http://www.psykologi.uio.no/studier/phd/disputaser/storksen.html>

Thagaard, T. (2003) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget. Oslo.

Thuen, F.(2004) *Livet som deltidsforeldre*. Bokforlaget.

Ulleberg I. (2005) *Kommunikasjon og veiledning*. Universitetsforlaget 2.opplag

Visher, E. B &. Visher J. S. (1982): *Styvfamilj*. Utgitt på svensk i 1982,Treden i Appelviken A B. Malmö.

Vølstad A(2004): *Maktkamp og hengivenhet. Stemødre mellomnærhet og distanse*. Artikkel publisert <http://kilden.forskningsradet.no/c35640/artikkel/vis.html?tid=35483>

Watzlawick P. Bavelas J. B. Jackson D.D. (1967) *Pragmatics of human communication*. Norton&company, NY

Watzlawick, P. Weakland J. Fisch R. (1980) *Forandring* Gyldendal Norsk forlag A/S

Ølgaard B (2004) *Kommunikation og økomentale systemer*. Akademiske forlag 3. reviderte utgave.

Øfsti A. (2008) *Om å ta den romantiske diskursen for gitt – Et essay om diskursiv praksis*. Fokus på familien nr. 4, s.362- 374

Augustin av Hippo <http://no.wikipedia.org/wiki/Tid#Filosofi>

Vedlegg nr 1.

Informasjon til mulig deltakelse i undersøkelse om stefamiliers mange utfordringer

Jeg heter Lisbeth Hernes, og er for tiden i gang med mastergrad i familierapi ved Diakonhjemmets Høyskole. Jeg veiledes av Arne Kristian Henriksen forsker ved Sykehuset Østfold HF. Ellers jobber jeg til daglig innenfor et statelig barneverntiltak som heter Multisystemisk terapi (MST).

Tema i denne oppgaven vil være stebarn og steforeldres mange utfordringer. Til daglige rettes mitt arbeid mot familier med ungdommer som har alvorlige atferdsproblemer som kriminalitet, aggressivitet og rus.

Det er mange ulike typer familier jeg jobber med. Stefamilien kommer jeg i økende grad i kontakt med. Dette er en utfordrende familieform å jobbe med, og jeg ønsker å fordype meg i temaer knyttet til disse utfordringer som trer frem.

Det er mange hensyn å ta, og jeg ønsker i min undersøkelse å få frem ulike syn og å få belyst et tema som jeg opplever er komplekst og utfordrende og arbeidet med.

Jeg ønsker å intervjuer erfarne familierapeuter som har erfaring og er interessert i tema med stefamilieproblematikk, og som synes det vil være spennende å bidra med sine erfaringer.. Jeg ønsker å benytte båndopptak som makuleres når undersøkelsen er avsluttet. Intervjuet vil ta ca.1 time.

Deltakelse i denne intervjuundersøkelsen baseres på skriftlig informert samtykke fra hver enkelt av dere som intervjues. All informasjon vil være strengt fortrolig, og du vil holdes fullstendig anonym i alle sammenhenger. Transkripsjon av båndopptak vil bli slettet.

Undersøkelsen og deltakelse i intervjuet er frivillig. Det trengs ikke gi noen begrunnelse for eventuell reservasjon eller dersom du ønsker å trekke deg underveis i undersøkelsen. Denne undersøkelsen vil ende opp i en masteroppgave som vil bli ferdig våren 2010, denne vil jeg overlever hver enkelt av dere som er med.

Med hilsen Lisbeth Hernes

Tlf 466 16 222

lisbeth.hernes@bufetat.no

SAMTYKKEERKLÆRING

Moss august 2009

1. Jeg har lest informasjons ark og har forstått det samt hatt mulighet til å stille spørsmål.
2. Min deltakelse er frivillig og konfidensiell, og jeg har frihet til å trekke meg når som helst uten å oppgi grunn eller at mine rettigheter blir berørt.
3. Jeg er inneforstått med at alle lydbåndopptak vil bli slettet når mastergradsoppgaven er avsluttet.
4. Jeg er inneforstått med at det ikke vil være mulig å identifisere meg på noen måte verken i mastergradsoppgaven eller i andre publikasjoner i etterkant.
5. Jeg sier herved ja til å delta i denne undersøkelsen.

Samtykke gis:

Navn:

Dato:

Sign.....

Ansvarlig for undersøkelsen:

**Lisbeth Hernes
Student ved Diakonhjemmet Høgskole,**

Sign.....

En kopi til informant og en til ansvarlig for undersøkelsen

Vedlegg nr.2.

INTERVJU

1. Kan du fortelle om de erfaringer du har gjort deg, fra arbeide med stefamilier?
2. Når de kommer til dere, hva ber de om hjelp til?
3. Hvordan opplever du relasjonen mellom den biologisk forelderen og ny partner når problemene kommer?
4. Hvordan opplever du relasjonen mellom steforeldre og stebarn når problemene kommer?
5. Er det forskjeller på mødre/fedre, på biologiske/ steforeldre i hva de er opptatt av?
6. Er det noe som opptrer oftere enn noe annet?
7. Hva er foreldrene opptatt av?
8. Hva er steforeldre opptatt av?
9. Hva tenker du om de utfordringene barn, stebarn, steforeldre eller biologiske foreldre møter?
10. Hvilke forventninger /drømmer opplever du disse familiene har til hvordan de skal fungere sammen?(liten inntro her med henblikk på Levins funn vedr. tre typer stefamilie:1. kjernefamiliens familiedannelse som mål gjenskaperen 2. Vent og se holdning, har ikke bestemt seg for hvordan dette skal se ut 3. Nyskaperen, ikke gjenta feilene fra sist.)
11. Når de snakker, kan du si noe om hvem som snakker? Er det forskjeller? Og hvilke personlige utfordringer gir dette? Når du arbeider med familiene og det går bra, hva er det som gjør at det går bra? Når du opplever at det går tregt, hva er det som da gjør at disse samtalene oppleves trege?
12. Hvilke utfordringer gir det at den ene er taus og den andre snakker? Hvordan jobber du kreativt med familiene?
13. Hvordan tror du vi alle blir påvirket av samfunnet rundt oss, med noen ganger høylytte meninger om hva stefamilier er, og hvordan det er å leve i stefamilier. Er det noe du har lagt merke til og kan fortelle om?
14. Er det spesielle ting fra ditt - personlige liv din grunnutdanning, videreutdanning - eller fra møter med mennesker(erfaringer) som du kan si har vært betydningsfullt? Og på hvilken måte påvirker dette din praksis?

Vedlegg nr. 3

Vedlegg nr. 3

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Anne Øfsti
Diakonhjemmet Høgskole AS
Postboks 184 Vinderen
0319 OSLO

Vår dato: 02.04.2009

Vår ref:21489 / 2 / SOJ

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 24.02.2009. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 01.04.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

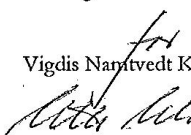
21489	<i>Hvilke diskurser finnes om steforeldre og stebarn på familievernkontoret?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Diakonhjemmet Høgskole AS, ved institusjonens overste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Anne Øfsti</i>
Student	<i>Lisbeth Hernes</i>

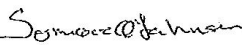
Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig. Prosjektet kan settes i gang.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Synnøve Økland Jahnsen

Kontaktperson: Synnøve Økland Jahnsen tlf: 55 58 83 34
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Lisbeth Hernes, Rambergveien 25, 1513 MOSS

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svaiva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmas@svt.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

21489

Ombudet forstår det slik at det ikke på noe tidspunkt vil registreres noen navn koblet til datamaterialet og at det heller ikke vil registreres detaljerte nok, eller mange nok bakgrunns- eller situasjonsopplysninger, til at datamaterialet vil fremstå som indirekte personidentifiserende. Studenten skal ikke lagre lydopptak på pc, jf telefonsamtale 01.04.2009.

Ombudet legger til grunn at det verken foretas behandling av personopplysninger med elektroniske hjelpemidler eller opprettes et manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten i henhold til personopplysningsloven.

